

Stenografični zapisnik

trinajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 24. julija 1912.

Nayzoči: Prvosednik: Deželni glavar dr. Ivan Šusteršič. — Vladna zastopnika: C. kr. deželni predsednik ekselenca Teodor baron Schwarz in c. kr. okrajni glavar Karol grof Künigl. — Vsi člani razun: knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, Filip Supančič in dr. Janko Vilfan. — Zapisnikarja: dr. Karol baron Born in dr. Ivan Zajec.

Dnevni red:

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
2. Poročilo združnega odseka o nujnem predlogu poslanca dr. Lampeta in tovarišev glede združništva v deželi. (št. XXX).
3. Poročilo verifikacijskega odseka o nadomestni volitvi deželnega poslanca iz volilnega razreda kmetskih občin v volilnem okraju Črnomelj-Metlika (k prilogi 77.).
4. Poročilo posebnega odseka o pripravah za ustanovitev deželnih hidroelektričnih naprav (k prilogi 83.).
5. Poročilo šolskega odseka o nekaterih premembah zakonskega načrta glede šolskega nadzorstva (k prilogi 86.).
6. Poročilo upravnega odseka:
 - a) o samostalnem predlogu poslanca Pibra in tovarišev glede pospeševanja tujskega prometa na Kranjskem (št. XXVIII);
 - b) o samostalnem predlogu poslanca Vehovec in tovarišev glede ustanovitve mesta deželnega živinozdravnika za sodni okraj Žužemperk (št. XXIX);

Stenographischer Bericht

der dreizehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 24. Juli 1912.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Dr. Ivan Šusteršič. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Excellenz Theodor Freiherr von Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Karl Graf Künigl. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič, Philipp Supančič und Dr. Janko Vilfan. — Schriftführer: Dr. Karl Freiherr von Born und Dr. Ivan Zajec.

Tagesordnung:

1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.
2. Bericht des Genossenschaftsausschusses über den Dringlichkeitsantrag des Abgeordneten Dr. Lampe und Genossen betreffend das Genossenschaftswesen im Lande (Z. XXX).
3. Bericht des Verifikationsausschusses über die Ergänzungswahl des Landtagsabgeordneten aus dem Landgemeindenwahlbezirk Tschernembl-Mödling (zur Beilage 77).
4. Bericht des Spezialausschusses über die Vorarbeiten für die Errichtung landschaftlicher hydroelektrischer Kraftwerke (zur Beilage 83).
5. Bericht des Schulausschusses über einige Änderungen des Gesetzentwurfes betreffend die Schulaufsicht (zur Beilage 86.).
6. Bericht des Verwaltungsausschusses:
 - a) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Piber und Genossen betreffend die Förderung des Fremdenverkehrs in Krain (Z. XXVIII);
 - b) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Vehovec und Genossen betreffend die Kreierung der Stelle eines landschaftlichen Tierarztes für den Gerichtsbezirk Seisenberg (Z. XXIX);

- c) za spregledanje prekoračenja normalne starosti volonterke deželnega muzeja dr. phil. Ane Schiffner v svrhu eventualnega nameščenja v deželni službi (k prilogi 80.);
 - d) v zadevi letnega poročila deželnega odbora kranjskega (k prilogi 81.);
 - e) v zadevi pristave za vzrejo mladih bikov na Robežu (k prilogi 87.);
 - f) o dopisu mestnega magistrata v Ljubljani glede prevzeta deželnega gledališča v last mestne občine ljubljanske (99/pet.);
 - g) o prošnji društva „Zentral-Komite zur Schaffung einer österr. Luftflotte“ na Dunaju za podporo (100/pet.);
7. Poročilo imunitetnega odseka o dopisu c. kr. okrajnega sodišča v Ljubljani zaradi izročitve poslanca dr. Ivana Tavčarja za sodno preganjanje (št. XXVII).

**Začetek seje ob 10. uri 20 minut
dopoldne.**

- c) betreffend die Nachsicht des überschrittenen Normalalters für die Volontärin im Landesmuseum Dr. phil. Anna Schiffner behufs eventueller Anstellung im Landesdienste (zur Beilage 80);
 - d) betreffend den Jahresbericht des kranjschen Landesauschusses (zur Beilage 81);
 - e) in betreff des Jungstierhofes in Robez (zur Beilage 87);
 - f) über die Zuschrift des Stadtmagistrates in Laibach wegen Übernahme des Landestheaters ins Eigentum der Stadtgemeinde Laibach (99/Pet.);
 - g) über die Petition des „Zentralkomitees zur Schaffung einer österr. Luftflotte“ in Wien um Unterstützung (100/Pet.);
7. Bericht des Immunitätsauschusses über die Zuschrift des k. k. Bezirksgerichtes in Laibach um Auslieferung des Abgeordneten Dr. Ivan Tavčar behufs strafgerichtlicher Verfolgung (3. XXVII).

**Beginn der Sitzung um 10 Uhr 20 Minuten
vormittags.**

Deželni glavar:

Otvaram sejo — konstatujem sklepčnost.
Kot zapisnikarja današnje seje pokličem gospoda poslanca barona Borna in dr. Zajca.
Prehajamo k prvi točki dnevnega reda, to so:

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva.**1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.**

Gospod poslanec Kobi je vložil interpelacijo na deželnega glavarja, ki se glasi sledeče (bere — lieft):

„V smislu § 13. zakona z dne 27. oktobra, deželni zakonik št. 27, mora deželni odbor, kadar začasno ni okrožnega zdravnika, kadar je bolan ali je na dopustu, dogovorno s političnim deželnim oblastvom, če razmere zahtevajo, ukreniti, da ga namestuje sosednji okrožni zdravnik ali pa drug za to sposoben zdravnik.

Idrijsko zdravstveno okrožje je zapustil okrožni zdravnik dr. Pavel Indra že koncem meseca aprila t. l., ker je bil premeščen v Kostanjevico.

Od tistega časa je idrijsko zdravstveno okrožje brez zdravnika, dasi je bilo treba izvršiti cepljenje koz, zlasti se je pa občutilo pomanjkanje zdravniške pomoči, ko je nastopila škrlatinka.

Kakor sem čul, sta bila rudniška zdravnika dr. Papež in dr. Stverak pripravljena prevzeti substitucijo okrožnega zdravnika v Idriji, a je deželni odbor to substitucijo odklonil.

Vprašam gospoda deželnega glavarja:

1.) Zakaj ni poskrbel deželni odbor v zdravstvenem okrožju Idrija za substitucijo okrožnega zdravnika?

2.) Ali je res, da je deželni odbor odklonil substitucijo po c. kr. rudniških zdravnikih v Idriji?

V Ljubljani, dne 23. julija 1912.

Kobi, Lampe, Bartol, Fr. Demšar, Ravnikar, Jarc, Vehovec.“

Odstopam to interpelacijo gospodu poslancu dr. Zajcu kot referentu deželnega odbora in mu bom dal besedo tekom seje, da bo odgovoril na to interpelacijo.

Druga interpelacija je vložena tudi do mene in sicer od gospodov poslancev Matjašič, Dermastia, Jarc in tovarišev na gospoda deželnega glavarja glede zgradbe mostov čez Kolpo pri Luščicah in Gribljah, okraj Črnomelj.

„Vprašamo, kako stoji ta zadeva z ozirom na dogovor z hrvaško vlado glede imenovanih mostov.

Ljubljana, dne 24. julija 1912.

Martin Matjašič, Dermastia, Jarc, Dimnik, Povše, Hladnik, Kobi, Perhavec, Dular, Fr. Demšar, Vehovec, J. Piber, Žitnik, Fr. Bartol, Košak, dr. Pegan, Ravnikar, Lavrenčič, Pogačnik.“

Tudi to interpelacijo odstopam referentu deželnega odbora, to je gospodu poslancu dr. Lampetu in dal mu bom besedo za odgovor, kadar bo želel na to interpelacijo odgovoriti.

Nadalje je došla interpelacija gospoda poslanca Dularja in tovarišev do gospoda deželnega predsednika v zadevi Kmečke zveze za Novomeški okraj. (Glej dodatek št. I. — Siehe Anhang 3. I.)

To interpelacijo odstopam Njegovi ekscelenci gospodu deželnemu predsedniku.

Končno je došel še nujni predlog gospoda poslanca dr. Novaka in tovarišev v zadevi draginskih doklad učiteljstva. (Glej dodatek št. II. — Siehe Anhang 3. II.)

V tej zadevi bo dobil gospod predlagatelj besedo za utemeljevanje nujnosti koncem seje po rešitvi dnevnega reda.

S tem je rešena prva točka dnevnega reda.
Prehajamo k točki:

2. Poročilo združnega odseka o nujnem predlogu poslanca dr. Lampeta in tovarišev glede združništva v deželi (št. XXX).**2. Bericht des Genossenschaftsausschusses über den Dringlichkeitsantrag des Abgeordneten Dr. Lampe und Genossen betreffend das Genossenschaftswesen im Lande (3. XXX).**

Prosim gospoda referenta, da poroča!

Poročevalec dr. Lampe:

Odsek za združništvo se je posvetoval o mojem in mojih tovarišev nujnem predlogu glede pospeševanja združništva v deželi. Sklep odseka, ki ga predlagam deželni zbornici, se ozira na zadnji sklep deželnega zbora z dne 18. februarja 1911 in je neko nadaljevanje pooblastila, katero je deželni zbor tedaj dal deželnemu odboru, s spremembo, da se pooblastilo ne omejuje na gotovo svoto, ampak da je širšega značaja.

Gospoda moja! Mi stojimo sedaj v času denarne krize, katere značaj se zlasti kaže v nizkih rentnih kurzih. Renta stoji na 87.40. Pred nekaj leti, lahko rečem, nihče ne bi bil verjel, da rentni kurzi tako silno padejo. Vzrokov je veliko. Eden teh vzrokov je nejasnost splošnega političnega položaja, nejasnost glede miru in vojske, ki drži celo Evropo v neki nervoznosti, tako da ljudstvo danes niti državi več ne zaupa dovolj varnosti za naložitev svojega denarja. Vsaka količjak vznemirjajoča vest, ki pride na borzo, povzroči rapidno padanje rentnih kurzov.

Gospoda moja! Ako je javnost tako občutljiva postala glede pogojev varnosti za naložitev denarja, tedaj ne more noben deželni zastop iti

mirno preko takega dejstva; kajti mogoče je zoper vsak denarni zavod, in naj si bo še tako varen, če ima tudi največja denarna sredstva in velik rezervni kapital, v kritičnem momentu vzbuditi nezaupanje ljudstva proti njemu, in to nezaupanje lahko dovede do velikih gospodarskih katastrof. Kajti, ako začno ljudje svoj denar silovito dvigati, mora dotični zavod prijeti svoje dolžnike, in ako je denar izposojen na hipoteke, mora zavod dolgove iztožiti in ruinirati celo vrsto gospodarskih eksistenc. Niti denarni zavod ne pride vselej do svojega denarja, dolžnik pa je ruiniran. Tako se je godilo v Nemčiji — navajam le run na mestno hranilnico v Berolinu vsled bojazni vojske med Anglijo in Nemčijo — tako v Italiji, kjer je propadlo veliko denarnih zavodov vsled vojnega strahu.

Gospoda moja! Mi smo danes v srečnem položaju, da uživa kranjska dežela popolno zaupanje tudi na denarnem trgu. Ako pogledate danes kurzno listo, morate priznati, da je stanje naših papirjev eno najboljših izmed vseh dežela naše države. Med tem ko so rentni kurzi silno padli, je naše melioračno posojilo iz leta 1911. popolnoma ohranilo svojo višino nad pari in notira sedaj 101.50.

Gospoda moja! Kdo je torej tisti, ki uživa ugled in zaupanje na denarnem trgu? To so danes dobro urejene in dobro upravljane dežele. (Poslanec — Abgeordneter prof. Jarc: „Tako je!“)

To nas uči borza, ki je najbolj občutljiva za take stvari, to nas uče številke kurzovnih listin, v katerih se kaže to zaupanje ali nezaupanje, kakor se bere temperatura na občutljivem termometru.

Zato pa je popolnoma upravičeno, da deželni zastop sedaj, ko ima dežela svoj zadrudni urad in svoje od sodišča priznane revizorje, s katerimi se lahko deželni odbor vsak trenotek prepriča o notranji upravi kakega denarnega zavoda, pooblasti deželni odbor, da če deželni odbor spozna, da je kak zavod popolnoma zdrav, popolnoma siguren in če se proti takemu zavodu vkljub temu dvigne nezaupanje, v takem slučaju izreče: Vlagatelji, vam se ni treba bati! Tukaj je dežela tista, ki kot revizijska oblast lahko prevzame garancijo za varnost vlog.

To postane morda v kakem prav izrednem slučaju potrebno. Omenil sem že vznemirjenje vsled vojnega strahu.

So pa še drugi tehtni razlogi.

Avstroogrška banka, kakor skušna uči, nima nobenega ozira, nima nobene skrbi za naše domače kreditne organizacije. Avstroogrška banka, ki na Ogrskem z velikimi svotami podpira madžarsko zadružništvo, niti svoje roke ni ponudila, da bi varovala kreditne koristi v tostranski državni polovici. Gospoda moja, to je dejstvo, proti kateremu moramo protestirati, ampak, žalibog, v naši moči ni, prisiliti avstroogrško banko, da bi tudi našim denarnim zavodom stala na strani. Toda ako priskoči dežela s svojo garancijo, je mogoče večje

svote spraviti v deželo; naše denarne organizacije dobe z deželno sgarancijo od avstroogrške banke ali velikih tujih denarnih zavodov sredstev, ki jih rabijo. To je torej pomen mojega nujnega predloga oziroma predlogov zadrudnega odseka.

Naglašam: tukaj se ne gre za saniranje bolnega organizma, marveč za to, da celo ljudstvo spozna, da, kar je zdravega zadružništva, je zaupanja vredno, da mu deželni zastop to zaupanje v polni meri izreče, izreče pa tudi, da je dežela pripravljena, s svojimi sredstvi podpirati razvoj, braniti ugled, utrjevati zaupanje do tega, kar je zdravo in zaupanja vredno. (Odobrovanje na levi. — Beifall links.)

Ti nagibi so dovedli zadrudni odsek do tega, da je moj predlog nekoliko spremenil, in sedaj predlagam (bere — liest):

„1.) Deželnemu odboru se naroča, da posveča največjo pozornost obrambi ugleda in zaupanja zdravega zadružništva v deželi.

2.) Zlasti se deželnemu odboru naroča, da naj po potrebi izda okrožnico na vsa županstva in jim ukaže primerno razglasilo v občini.

3.) Točka VI. sklepov deželnega zbora z dne 18. februarja 1911 o posvetovanju zadružništva se spremeni tako, da pooblastilo deželnega odbora, priskočiti kranjskim zadrugam s prevzetjem deželnega jamstva, ni omejeno glede vsote, ako se prepriča deželni odbor, da iz prevzetega jamstva ne preti deželi nobena škoda.“

Predlagam, da visoka zbornica tem predlogom pritrdi.

Deželni glavar:

Otvaram debato.

Oglašena sta dosedaj k besedi „contra“ gospoda poslanca dr. Novak in grof Margheri.

Besedo ima prvi kontragovornik gospod dr. Novak.

Poslanec dr. Novak:

Visoka zbornica! Narodno-napredna stranka zavzema stališče — samo po sebi umljivo stališče, da zdravemu zadružništvu ne gre metati polen pod noge, in se s tega stališča prav iskreno pridružuje protestu gospoda referenta napram dejstvu, da avstro-ogrška banka, ki daje toliko svojega denarja specijelno za Madžarsko na razpolago, nima povoda in prilike, na isti način podpirati tostransko, avstrijsko zadružništvo.

Ali mnenja sem pri vsem tem, častita gospoda, da se naj zadružništvo, ako je v resnici gospodarsko zdravo, razvija samo iz sebe, in to brez kuratele dežele. Jaz smatram vsebino teh predlogov, ki jih stavlja zadrudni odsek, kot nekako kuratelo dežele nad kranjskim zadružništvom in mislim, da v vsakem pogledu taka kuratela ne more koristiti ne zadružništvu in ne deželi Kranjski.

Visoka zbornica! To svojo trditev hočem v kratkih besedah utemeljiti. Tretja točka predlogov

zadružnega odseka kratkomalo priporoča deželnemu zboru, naj stori tak sklep, s katerim se deželni odbor pooblasti, da neomejeno jamči za zadrage. V tej tretji točki je izrečeno neomejeno jamstvo dežele za morebitne izgube zadrug, izrečeno seveda prav previdno: „če se deželni odbor prepriča, da iz prevzetega jamstva ne preti deželi nobena izguba“.

Visoka zbornica, to „prepričanje“ je pa silno subjektivno in se ne da več preklicati, če se izguba pokaže pozneje. Kadar dežela enkrat prevzame jamstvo, ko je prepričana, da jej nê preti nobena izguba, potem tega prepričanja, če se vendarle pokaže kaka izguba, ne more več preklicovati, ampak bo morala izvajati konsekvence iz svojega jamstva. Iz te točke tretje odsekovega predloga posnamem, da utegne dežela priti do plačila ogromnih zneskov, kajti če prevzame dežela jamstvo za zadrugo, ni niti teoretično niti praktično izključeno, da ne bi prišlo do konsekvenc iz prevzetega jamstva, z drugimi besedami, naša dežela bo morala plačevati za zadrugo, ki bi prišla v neprijeten gospodarski položaj. Naše zadruge po deželi se vsled tega utegnejo sklicevati na to točko pri svojem poslovanju. Prej točno in vestno poslovanje se da spremeniti v netočnost in površnost. Vsaka zadruga bo imela lahko na deski nabito okrožnico deželnega odbora, ki pravi, da je deželni odbor opravičen prevzeti jamstvo za zadrugo. Kakor so razmere v naši deželi in ljudje žalibog navajeni nekih protektorjev, namesto da bi sami iz svojih moči, iz svojega delovanja povzdignili zadruge, so v zadnjih letih te zadruge vajene pričakovati vsega mogočega blagoslova in pripomoči od deželnega odbora kranjskega. Kakor so torej razmere, pravim, utegne tak sklep slabo vzgojevalno vplivati na zadruge, če bodo zadruge v svesti, da jim danes ali jutri priskoči deželni odbor na pomoč. Mnenja sem torej, da s takim sklepom, kakor ga v predlogu pod točko tretjo predlaga združni odsek, ne utegnemo vzgojevalno vplivati na zadruge same.

Poleg tega, častita gospoda, ne vem, če je deželni zbor opravičen sklepati na tako generelen način, da bo dežela jamčila za zadruge neomejeno, glede katerekoli si bodi svote. S tem se daje deželnemu odboru tudi neverjetno veliko pooblastilo in naloga (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Strašna odgovornost!“) — rekel bi — strašna odgovornost in jaz bi si kot deželni odbornik premislil, tako odgovornost prevzeti na svoja ramena. Previdneje bi se mi zdelo, ako bi se reklo, da v konkretnem slučaju — Bog ne daj, da bi se res pripetil, ampak recimo, da se pripeti, in se pokaže res neobhodna potreba pomoči — nastopi za deželni zbor dolžnost, da sklepa, ali naj zadrugi priskoči na pomoč ali ne (Poročevalec — Referent dr. Lampe: „To bi bilo šele slabo!“). Žalibog, utegne se kaj takega zgoditi in jaz sem mnenja, da bi, če bi deželni zbor v konkretnih slučajih

sodil in razpravljal o pomoči, ti poznejši sklepi ne vplivali tako slabo vzgojevalno na združništvo, kakor ta točka tretja odsekovih predlogov.

Gospod poročevalec pravi: Izredne razmere so mogoče, vojske itd. Gospoda moja, v izrednih razmerah, ob vojskinem času, je tudi dežela v izrednih razmerah. Takrat jamstvo dežele ne pride do take veljave, kakor v mirnih časih, jaz pa mislim, da točka tretja odsekovega predloga ni določena za izredne, ampak za prav redne razmere in da se tudi v normalnih časih utegne zgoditi, da bi kaka zadruga prišla v slab položaj in se obrnila na deželni odbor, da jej pomaga na podlagi danega mu obširnega pooblastila s koncediranjem jamstva.

Je pa še druga okoliščina, visoka zbornica, ki me navdaja s pomisleki proti temu predlogu. Ne zamerite mi, ali jaz se re morem otresti prepričanja, da naš deželni odbor tudi ni zmiraj povsem objektivni ...

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prosim, — to je razžaljenje deželnega odbora! Pozivljam gospoda govornika k redu in ako bi se taka žalitev ponovila, bi moral sklicati disciplinarni odsek.

Poslanec dr. Novak

(nadaljuje — fortfahrend):

Jaz ne očitam deželnemu odboru subjektivnosti, ampak na zunaj utegne v naši deželi nastati utis nepristranosti. Jaz ne očitam deželnemu odboru ad personam ničesar, ali tak utis utegne nastati na zunaj. Navajam konkreten slučaj, da ne bo visoka zbornica mislila, da oteparam z frazami. V Idriji je neka zadruga — stavbna in kreditna zadruga se imenuje; — pri tej zadrugi je mestna občina idrijska na tekoče račune nalagala samo svoj razpoložljiv denar.

Da bi bila zadruga v kakih slabih razmerah, ni bilo dosedaj od nobene strani slišati, ali navzlic temu je deželni odbor kranjski naenkrat prepovedal mestni občini idrijski nalagati njen denar v tekočem računu pri tej zadrugi, ki posluje s skrajno vestnostjo, točnostjo in požrtvovalnostjo in ki služi prebivalstvu v izreden blagoslov. Tako je na eni strani. Na drugi strani pa deželni odbor svojega denarja tudi ni vedno nalagal pri pupilarno-varnih zavodih. Tako vidimo iz računskih podatkov, da nalaga deželni odbor svoj denar pri „Ljudski posojilnici“ in pri „Vzajemnem podpor-nem društvu“. To tudi nista pupilarno-varna zavoda, kakor ne stavbna in kreditna zadruga v Idriji, ali jaz najdem v tem dvojnem postopanju neko razlikovanje in na zunaj napravlja tako dvojno postopanje utis, kakor da bi se hotelo — ne rečem, da je bilo to subjektivno prepričanje deželnega odbora — s tem pokazati, da se manj favorizira

idrijska stavbna in kreditna zadruga, ki ni v rokah pristašev Slovenske Ljudske Stranke, kakor pa omenjena dva zavoda, ki sta v rokah Slovenske Ljudske Stranke. Tega prepričanja se pri ljudstvu ne more zabraniti. Zato sem mnenja, da utegne deželni odbor hoté ali nehoté na zunaj, pravim, napraviti pri ljudstvu utis, da se bo razločevalo zadružništvo, ali je zdravo ali nezdravo, po tem, v čegar rokah se nahaja vodstvo zadruga, in to bi nas brez dvoma bolelo, ker smo opravičeni misliti, da bi to bilo v škodo zadrugam, ki so v rokah narodno-napredne stranke.

To bi bili razlogi, visoka zbornica, ki me navdajajo s pomisleki proti temu, da bi glasoval za predlog zadružnega odseka. Jaz želim, da se zadružništvu pomaga, želim, da se zadružništvo v deželi pospešuje (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Ampak vse!“), ali ne s kuratelo deželnega odbora in tudi ne s tem, da bi se mu s takim neomejenim pooblastilom, ki presega vsako mogočo svoto, dejansko priskočilo na pomoč.

Prav je, da se deželnemu odboru naroča, da posveča vso svojo pozornost obrambi zdravega zadružništva, kakor se glasi prva točka odsekovega predloga. Gospoda moja, to si predstavljam na ta način, da deželni odbor, v čegar področju je deželni zadružni urad, z navodili, s poukom, z zadostnimi revizijami in sicer ne samo glede števil, ampak tudi glede podlage kreditnih operacij, ki jih zadruga izvršujejo, brani njih ugled ter jih navaja k pravilnemu in točnemu poslovanju in vzbuja na ta način tudi zaupanje ljudstva do zadružništva. To je v redu in za to točko more vsak glasovati.

Druga točka, ki pravi, da naj deželni odbor „po potrebi izda okrožnico na vsa županstva in jim ukaže primerno razglasilo v občini“, — ta točka se mi pa zdi po besedilu in štilizaciji silno nejasna.

Ne zamerite, gospod poročevalec, ali kakor v odseku že moram tudi tukaj vprašati: Kaj naj deželni odbor razglasi, kakšno okrožnico naj izda? To ni nikjer zabeleženo. In ali naj deželni odbor takoj sedaj izda okrožnico, ali pa, kadar se bo pokazala potreba. Prepuščeno je subjektivnemu naziranju deželnega odbora, kedaj naj nekaj izda, oziroma kaj naj razglasi. Ali naj razglasi morda to, da dežela prevzame jamstvo za zadruga? Potem se pa morate vendar vprašati, ali je danes kak vzrok, da deželni odbor že danes razglasi po celi deželi, da je pripravljen priskočiti zadrugam na pomoč. Jaz mislim, da če danes izdate tak razglas (Poročevalec — Berichterstatter dr. Lampe: „Vsaj ga ne bomo!“) — ja, jaz ne vem kedaj in ne kaj hočete razglasiti — ampak, gospodje, ravno s takim razglasom utegnate nezaupanje vzbuditi pri ljudstvu glede solidnosti zadružništva.

Kar se tiče tretje točke odsekovega predloga, sem svoje stališče že utemeljil. Prvo točko sprejemem, druga in tretja točka pa žal nimata tiste vse-

bine, da bi jaz in poslanci narodno-napredne stranke mogli zanju glasovati.

Izjavljam torej, da za prvo točko glasujemo, za drugo in tretjo pa ne. (Odobranje v središču. — Beifall im Zentrum.)

Deželni glavar:

Besedo ima sedaj drugi kontragovornik, gospod poslanec grof Margheri.

Abgeordneter Graf Margheri:

Der Herr Referent hat uns zur Begründung seines Antrages eine Kriegsgefahr vorgehalten. Nun, ich glaube, bei der heutigen pekuniären Depression und bei der Schwierigkeit, die sich vielfach ergibt, einen Kredit zu erlangen, ist es nicht notwendig, erst an einen Krieg zu denken, sondern ist es ganz leicht möglich, daß irgend einer Genossenschaft, welche, sagen wir, auf unsolider Grundlage aufgebaut worden ist oder sich durch wirtschaftliche Verhältnisse in Nöten befindet, der Ruin droht. Daß der Zusammenbruch einer solchen Genossenschaft in der betreffenden Gegend und in den beteiligten Kreisen sehr ungünstig wirkt und die ungünstige finanzielle Lage noch steigert, ist klar, und in folgedessen ist es mir zu begrüßen, daß diesem Gegenstande die Aufmerksamkeit zugewendet wird.

Der Klub, dem anzugehören ich die Ehre habe, anerkennt in vollem Maße die Wichtigkeit des Gegenstandes, begrüßt die Anregung auf das feierlichste und ist daher einverstanden mit Punkt 1. des Antrages des Herrn Referenten.

Was den 2. Punkt des Antrages anbelangt, nämlich die Verlautbarung in den Gemeinden, so läßt der Antrag die Auffassung zu, — nachdem dieser Punkt an zweiter Stelle steht, — daß nur die Einleitung, Punkt 1, verlautbart werden soll, und in dieser Annahme habe ich auch im Ausschusse für Punkt 2 gestimmt. Nun sind mir Bedenken aufgetaucht, ob diese Verlautbarung den Punkt 1 oder, was eigentlich doch wahrscheinlicher ist, den ganzen Beschluß betrifft, und nachdem wir gegen den 3. Punkt Bedenken haben, so müssen wir folgerichtig auch gegen Punkt 2 stimmen.

Nun kommen wir aber zum wichtigsten Punkte des Antrages, zum Punkt 3. Mit diesem Antrage wird dem Landesausschusse ein ganz unbegrenztes Pouvoir erteilt, und gegen Übertragung von ganz unbegrenzten Vollmachten sind wir im Prinzip. Wir wollen ja annehmen, daß kein Mißbrauch damit geübt wird, und nehmen an, daß wirklich die Bedingungen in vollem Umfange eingehalten werden; aber nichtsdestoweniger müssen wir an diesem Prinzipie festhalten. Es ist auch mit diesem Pouvoir eine so große Verantwortung auf den Landesausschuß überwältigt, daß dies Anlaß zu Bedenken geben muß. Diese Bedenken sind vom geehrten Herrn Vorredner teilweise berührt worden, und ich möchte nur in weiterer Ausführung folgendes erwähnen:

Nehmen wir an, der Landesausschuß kommt in die Lage, über eine Kreditorganisation zu beschließen, ob ihr die Hilfe zuerkannt werden soll oder nicht. Nun,

geht der Landesausschuß, wie es im Schlußabsatz lautet, nicht rigoros vor, so ist es möglich, daß er in die unangenehme Lage kommt, daß ihm, wenn dann die Bedingungen nicht zutreffen und das Land dabei zu Schaden kommt, der gerechtfertigte Vorwurf gemacht wird: Warum hat man die Verhältnisse nicht genauer geprüft! Geht er umgekehrt sehr rigoros vor und schüßt sich vor derartigen Vorwürfen, so kann es vorkommen, daß eine Genossenschaft, die vielleicht nicht so schlecht steht, auf einmal der Unterstützung des Landes beraubt ist und gerade das Gegenteil von dem eintreten kann, was bezweckt wird. Wenn nämlich der Landesausschuß sagt: wir haben nicht das Vertrauen, — dann ist ein Kinn unermesslich und die Genossenschaft ist verloren. Also in einem Falle besteht die Gefahr, daß das Land zu Schaden kommt, im anderen Falle kann eine nicht so schlecht stehende Genossenschaft dem Verderben preisgegeben werden.

Das sind Bedenken ganz allgemeiner Natur, die in der Sache selbst begründet sind und unseren Klub dazu bestimmten, gegen den Punkt 3 des Antrages zu stimmen.

Deželni glavar:

Ker nihče več ni oglašen k besedi, je debata zaključena in ima končno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec dr. Lampe:

Neposredni gospod predgovornik grof Margheri je opozoril na nekatere težave, ki se utegnejo pojaviti v deželnem odboru pri izvršitvi tega sklepa. Priznavam, da bi prišlo do takih težav, ki bi odgovornost deželnega odbora napele do najvišje mere, ako bi prišel deželni odbor v položaj, da bi moral in concreto razpravljati o uporabi tega pooblastila, ampak jaz sem prepričan, da bo vtis tega sklepa na denarnem trgu tak, da deželni odbor ne bo prišel v položaj, se tega pooblastila posluževati. To je moralna stvar. Pri naganju denarja govori čustvo gotovosti ali negotovosti, ampak to so inponderabilia, ki se ne dajo izraziti v številkah in s katerimi ni mogoče delati tako kakor s konkretnimi fakti in zato moramo vplivati na psiho ljudstva, da dobi zaupanje do zadružništva. Ako to zaupanje obstoji, potem je naš sklep dosegel svoj namen. Kakor se deželni odbor dosedaj še ni poslužil v nobenem slučaju že dosejanega pooblastila, tako se mu tega tudi v bodoče ne bo potreba, kajti jaz sem popolnoma prepričan, da bo ta sklep imel na ljudstvo še veliko močnejši vpliv, kakor pa prvotni. Takrat, ko je deželni zbor storil prvi sklep, so bili kritični dogodki pred vratmi, a vendar je zadružništvo brez škode vse pretrpelo, ravno zato, ker je moralna moč deželnega zastopa uplivala na deželo.

Dr. Novak se je sukal v nekem nesporazumu. Gospod dr. Novak noče prav razumeti našega sklepa. On pravi sicer, da je odločno zato, da se zadružništvu pomaga, samo da ne bo dežela trpela

pri tem kake škode. Namen našega sklepa je pa ravno ta, da ne trpi škode niti zadružništvo niti dežela. (Poslanec — Abgeordneter dr. Novak: „Najprej se ne more vedeti, da ne bo dežela trpela nobene škode!“)

Najprej moram protestirati proti temu, da je gospod dr. Novak obsodil najširše sloje našega ljudstva. Naši ljudje niso vajeni protektorjev, naši ljudje so samostojni in ne potrebujejo nobenega protekcijonizma. To so ljudje lastnih misli, ki so si ustvarili vso zadružno organizacijo iz lastnih moči v boju proti tedanjim razmeram. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Zapirali so jih!“)

Gospod dr. Novak ima veliko skrb za dobro vzgojo ljudstva, češ vzgojno bo tak sklep na ljudstvo slabo uplival. Jaz tega ne razvidim in mislim, da bo ravno vzgojno najboljše vplivalo to, če ljudstvo vidi, da vsi sloji naše dežele pripoznava jo poštenost in dobroto zadružnega delovanja, in ker deželni odbor strogo vrši svojo nadzorovalno dolžnost v zadružništvu, je ravno v tej vestnosti najboljši predpogoj za pravo vzgojno delo zadružništva. Seveda prevzame deželni odbor nase tudi odgovornost, toda ako ne bi imeli poguma prevzeti odgovornosti, potem ne bi stali na teh mestih. Ako nam deželni zbor izroči kaj v varstvo in skrb, moramo tudi imeti pogum, da prevzamemo nase odgovornost. Popolnoma napačno bi pa postopali, če bi najprej čakali, da se zgodi kaka katastrofa. S tem bi dali v roke orožje raznim agitatorjem, brezvestnim ljudem, ki se ne vstrašijo nobenega sredstva in porabljajo vsako priliko. In kadar bi ti dovršili svoje delo, takrat naj deželni odbor cesarja prosi, naj skliče deželni zbor! (Poslanec — Abgeordneter dr. Novak: „Samo kadar preti kaka nevarnost!“) Gospodje, na to mi ne gremo. S tem bi vse na glavo postavili in največ škodovali zadružništvu. Zato je edino pameten sklep, kakor ga predlaga odsek, namreč da jasno povemo celi deželi, kaj mislimo in kaj hočemo.

Gospod dr. Novak je navedel neki konkreten slučaj, v katerem deželni odbor baje ne bi postopal objektivno. V Idriji, pravi gospod dr. Novak, da je neka kreditna zadruga v naprednih rokah, torej v rokah politične stranke. Jaz o tem strankarstvu nisem informiran. Vem samo to, da je imela mestna občina idrijska naložen svoj denar pri stavbni kreditni zadrugi in da je deželni odbor mestni občini ukazal, da ga mora tam dvigniti. Gospodu dr. Novaku bodi v tem pogledu povedano, da postopa deželni odbor proti vsem denarnim zavodom in proti vsem občinam v deželi enako, ker stoji na stališču, da mora biti občinski denar pupilarno varno naložen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Novak: „Mestna občina idrijska je imela svoj denar naložen na tekoči račun! Zakaj nalagata pri Ljudski posojilnici?“) Dr. Novak napada deželni odbor, zakaj nalaga svoj denar pri

raznih denarnih zavodih, ki gospodu dr. Novaku niso všeč. To je predrznost. (Poslanec — Abgeordneter dr. Novak: „Protestiram proti temu!“)

Deželni glavar

(pozvoni — daß Glockenzeichen gebend):

Gospod dr. Novak, Vi nimate besede!

Poročevalec dr. Lampe

(nadaljuje — fortfahrend):

Ljudska posojilnica je članica Zadrúžne zveze, ki stoji pod revizijo deželnega odbora, in deželni odbor je prepričan, da je Ljudska posojilnica tak denarni zavod, da zasluži popolno zaupanje vsega našega prebivalstva. Ako se od neke strani ruje proti temu zavodu, potem pade to rovanje na glavo tistega, ki je to povzročil. (Poslanec — Abgeordneter dr. Novak: „Nisem ničesar rekel proti Ljudski posojilnici!“)

Gospod dr. Novak pravi torej, da on nima nič proti temu, ako se zadrúžništvo pospešuje, pravi pa, da ni treba pri tem nobene kuratele. No, kuratele tudi mi nočemo, stojimo pa na stališču, da hočemo pri vseh podporah, ki jih dajemo, vedeti, kako se porablja, pa naj bodo materialne ali pa moralne.

Po tem kratkem odgovoru predlagam zopet, da visoka zbornica sprejme vse tri točke mojega predloga. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Bomo glasovali.

Prva točka odsekovih predlogov se glasi (bere — liest):

„1.) Deželnemu odboru se naroča, da posveča največjo pozornost obrambi ugleda in zaupanja zdravega zadrúžništva v deželi.“

Prosim tisto gospodo, ki se strinja s tem predlogom, da blagovoli ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Prva točka je sprejeta s g l a s n o,

Druga točka se glasi (bere — liest):

„2.) Zlasti se deželnemu odboru naroča, da naj po potrebi izda okrožnico na vsa županstva in jim ukaže primerno razglasilo v občini.“

Prosim tisto gospodo, ki sprejme tudi to točko, da izvoli ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj pride tretja točka, ki se glasi (bere — liest):

„3.) Točka VI. sklepov deželnega zbora z dne 18. februarja 1911 o pospeševanju zadrúžništva se spremeni tako, da pooblastilo deželnega odbora, priskočiti kranjskim zadrugam s prevzetjem deželnega jamstva, ni omejeno glede vsote, ako se pre-

priča deželni odbor, da iz prevzetega jamstva ne preti deželi nobena škoda.“

Prosim tiste gospode, ki pritrujejo tudi tej točki, da izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je tudi sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

3. Poročilo verifikacijskega odseka o nadomestni volitvi deželnega poslanca iz volilnega razreda kmet- skih občin v volilnem okraju Črnomelj—Metlika (k prilogi 77.).

3. Bericht des Verifikationsausschusses über die Ergänzungswahl des Landtagsabgeordneten aus dem Landgemeindenwahlbezirke Tschernembl-Mödling (zur Beilage 77.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Jare:

Gospodje imate poročilo deželnega odbora v rokah in v zmislu tega poročila predlagam v imenu verifikacijskega odseka:

„Deželni zbor skleni:

Izvolitev Karla Dermastia za deželnega poslanca volilnega razreda kmet-
skih občin v volilnem okraju Črnomelj—Metlika se spozna za veljavno.“

Deželni glavar:

Otvorjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo.

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljna točka je:

4. Poročilo posebnega odseka o pripravi za ustanovitev deželnih hidroelektričnih naprav (k prilogi 83.).

4. Bericht des Spezialausschusses über die Vorarbeiten für die Errichtung landwirtschaftlicher hydroelektrischer Kraftwerke (zur Beilage 83.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Piber:

Visoka zbornica! Pri vseh gospodarskih napravah in podjetjih, zlasti pa še pri javnih je treba gledati v prvi vrsti na to, da se ne ozira samo na sedanost, ampak tudi na prihodnost. Nikomur bi se pred kakimi 20 leti niti ne bilo sanjalo, da bo elektrika napravila tako velikansko napredek, kakor ga danes vidimo, in vendar je vse to takorekoč šele prva doba njenega razvoja. Nove iznajdbe pri električnih strojih na eni strani, na drugi strani pa gorostasno podraženje premoga in karbida bodo morda v prihodnjem desetletju že dokazali, kako previden in daljnogleden je bil naš deželni odbor, da je tako važno gospodarsko strujo pravočasno vzel v roke, predno bi sebični špekulanti največji zaklad kranjske dežele, to je njene vodne sile, vzeli v svoje roke in v zasebne namene izrabili.

Res pri nas strankarska strast tudi to trudapolno delo deželnega odbora prezira in zaničuje, vendar pa lahko beremo po raznih tujih časopisih, kako se drugodi javni faktorji trudijo uporabljati vodne sile. Vodna sila ima namreč v javnem oziru le takrat veljavo in je poceni, ako se velike vodne stopnje izkoriščajo, ne pa male, pretrgane stopnje.

Visoka zbornica! Kako so druge države in dežele vpoštevale in izrabljale vodne sile, za to naj navedem samo nekaj dokazov. Začnimo z Nemčijo. Razvoj elektrike se kaže posebno v Nemčiji v zadnjih 6 letih. Štatistika koncem leta 1911. izkazuje okroglo 2700 električnih naprav. Od časa 1. aprila 1905 do 1. aprila 1911 so narastla podjetja od 0.62 na 1.5 milijonov kilovatov in priklonpa cena od 0.65 na 2.5 milijonov kilovatov.

Naj omenjam dalje Italijo. Najbolj je hidroelektrika razvita ravno v Italiji. „Società generale italiana Edison“ ima obratnega kapitala 35 milijonov lir in poleg tega še celo vrsto manjših hidroelektričnih naprav s 14 milijoni obratnega kapitala, n. pr. v Paderno, Rabbiate itd. Druga tvrdka je „Società Lombarda“ z 19 milijoni obratnega kapitala, tretja „Società idroelettrica Italiana“, ki ima 15 milijonov lir obratnega kapitala.

To so največje tvrdke; vseh skupaj jih je nad 200 in sicer z 250.000 konjskimi silami v Zgornji Italiji, z 20.000 konjskimi silami v Srednji Italiji in s 15.000 konjskimi silami v Spodnji Italiji. V teh pa niso vštete male naprave. In vse to se je izvršilo v 15 letih.

Tudi Švica je do leta 1907. investirala 160 milijonov frankov za velike hidroelektrične naprave; pri tem pa niso vštete mestne elektrarne in družbe pod kapitalom 1 milijona frankov. Vsega skupaj je v Švici v hidroelektrične naprave investiranih nad 300 milijonov kapitala.

Opozorim naj še na nekatere električne naprave, ki so se izvršile v naši bližini. Tako jih ima Koroška v Celovcu in Beljaku, Štajerska v Peggauu in Lebringu, izvršeni pa so tudi že projekti za Dravo pri Ptuj in Mariboru in dalje za Knittelfeld s 5000—8000 konjskimi silami. Dalje ima izvršen

projekt tudi že samostan Benediktincev v Admontu in sicer za napravo s približno isto silo in istega tipa, kakor Završnica. Za Goriško se izdeluje in je deloma že izvršen projekt za Sočo, pri nas pa se more dosedaj ponašati le strojna električna zadruga v Sorici z 20 konjskimi silami. Poglejte, ljudje po hribih razumejo razvoj modernega gospodarskega življenja v svojo korist.

Kaj je pa z našim Bledom. Pred več leti je hotel občinski odbor Blejski s 5 sosednimi županstvi sam zgraditi lastno elektrarno na Bledu; izvoljen je bil že poseben odbor in inženir Tobell je že tudi napravil načrte. Deželni odbor je pa z ozirom na to, da hoče sam ustanoviti električno napravo za Bled in okolico v Završnici, preprečil to akcijo blejske občine, kar je bilo edino pametno, ker je gotovo, da bi bili troški, če bi se bila stvari lotila ena sama občina ali pa dotične bližnje občine, znašali najmanj še enkrat toliko, kakor bode stala naprava v Završnici.

Toliko sem hotel omeniti vobče, da se bo bolje upoštevala korist električnih naprav tudi pri nas, kjer je stvar šele v povojih.

V velika podjetja se privatniki z uspehom spuščati ne morejo, ker je zanje tudi financiranje predrago.

Seveda zadostujejo gospodarskim potrebam ljudstva v manjših, postranskih dolinah tudi manjše naprave, kakor prej omenjena v Sorici.

Sicer pa pri nas ljudje čedalje bolj uvidevajo korist vodnih naprav in so referentu deželnega odbora gospodu dr. Lampetu hvaležni, da je deželi rešil njene vodne sile. Vsak, ki živi med ljudstvom, ve, kako željno pričakujejo električnih naprav ravno pri nas. Ne omenjam le Bleda kot takega, tamošnjih hotelirjev itd., ampak kmetstvo ljudstvo splošno težko pričakuje elektrike, ki jo bo rabilo za razne kmetijske stroje, slamoreznice itd.

Vsak objektivni človek mora priznati, da dr. Lampe pri svojem prizadevanju nima niti najmanjše koristi (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Tega tudi nobeden ne trdi!“) in da se je le obremenil z ogromnim delom, katero, kar priznavajo vsi strokovnjaki, najvestneje in z velikimi, ne samo teoretičnimi, ampak tudi praktičnimi študijami izvršuje.

Seveda, za tako delo, za tako akcijo je bilo treba mnogo poguma, potrpežljivosti in tudi — trde kože. Toda deželni odbor je imel pred očmi edini cilj, namreč velik gospodarski razvoj Kranjske dežele. Zato so tako velika podjetja kakor osvojitve vodnih moči cele Kranjske dežele v prid njenega prebivalstva, kakor tudi električne naprave — nekaj sekularnega in se ne dajo ceniti za sedanost, ampak le s sekularnim merilom.

Gospoda moja! Predno se je napravila prva črka za udejstvitev teh velikih načrtov, je bilo treba, da je deželni odbor v svojo roko dobil vodne sile, ki bodo prej ali slej prišle v veljavo. Naša dežela

je bogata ne le na prirodnih lepotah, ampak tudi na prirodnih vodnih silah; to je spoznal tudi tuji kapital in izrabil je to za svoje tovarne na Jese-nicah in osvojil si je tam gori in ravnatako v Tržiču vodno moč. To je prav, ker so tovarne dobiček za ljudstvo in mu dajejo dela in kruha. Toda, gospodje, ali hočemo zaradi tega vse v nemar puščati in pustiti, da se tuji kapital polasti tudi še vseh drugih vodnih sil in sebe žnjimi oko-risti? To bi bilo nazadnjaško in skrajna gospo-darska brezbržnost in po pravici bi nam poznejši rodovi očitali, da nismo umevali svoje gospodarske naloge.

Gospoda moja, mi ne smemo domače dežele zaničevati! Kar se je obneslo drugod v prid državi in dežel, se mora obnesti tudi pri nas. Geografični naš položaj, bližina morja, ki je dandanes parola, naraščanje industrije, svetovne železnice, ki so deloma že zgrajene po naši deželi in se deloma še grade, vse to pridobiva naši deželi vedno večjo gospodarsko prihodnost in za to prihodnost so vodne sile ena glavnih podlag.

Naj preidem sedaj v podrobne načrte. Omenjal ne bom načrtov za uporabo vodne sile med Ra-dovljico in Globokim, ne tristopnega načrta za uporabo Save med Kranjem in Medvodami, ne med Vernikom in Ponovičem — vsaj imate gos-podje pred seboj poročilo deželnega odbora. Pač pa se mi zdi potrebno izpregovoriti nekoliko bolj natančno o nameravani električni napravi v Za-vršnici. Vsaj je Završnica predmet raznim kritikom. Eni podjetje odobravajo in željno pričakujejo elek-tričnih gonilnih sil, električne razsvetljave, drugi se zopet jeze in s pesimizmom in škodaželnostjo ob-sojajo akcijo deželnega odbora. Eni mu očitajo, da dela prehitro, drugi, da postopa prepočasi. Vsem seveda ni mogoče ustreči.

Stvar je pa ta: Deželni odbor pri celi akciji previdno postopa. Dokaz za to je, da se je pri-čelo s primeroma malim projektom in pričelo v kraju, kjer je velika potreba za električno moč, bodisi za razsvetljavo, bodisi kot gonilno silo.

Pa tudi to dejstvo, da je železniško mini-strstvo zaveznik pri vodni akciji, kaže, da se tukaj ne gre za kako nezrelo špekulacijo, temveč za resne naprave.

Ravno projekt Završnica bode koristna šola za izpeljavo drugih projektov, kateri se pač ne bodo izvršili čez noč, temveč polagoma in po go-tovih proračunih ne samo za stavbe, temveč tudi za odjemalce.

Da se ekonomično postopa, kaže prihranek pri prvem rovu 800 m dolgem, skozi katerega bo tekla vodna sila Završnice. Navadno se pri takih podjetjih proračun prekorači; v tem slučaju pa se je prihranilo proti proračunu nad 80.000 K, ker se je izrabila konjunktura, ko so bili minerji po-ceni. Tudi glede odjemalcev bo Završnica dokazala to, kar je izkušnja dokazala v Švici, Italiji, Nem-čiji ali n. pr. na Tirolskem, da bode naprava pre-

majhna in da bode odjemalcev preveč. To se je skoraj povsod dogodilo, ko so se podjetniki strašili in bali neuspehov.

Hvala Bogu, pri Završnici imamo vodne moči in padca dovelj, da se, če bo potreba pokazala, podjetje lahko razširi in vodna sila izrabi. Za se-danjo potrebo se je uporabila le zadnja stopnja s padcem 162 metrov. Naprava v Završnici bo stala okroglo 1,200.000 kron. Troški ene konjske sile se morejo računati s 600 kron. Silotvornost te stopnje znaša 1150 konjskih sil. Zviša se pa lahko, ako bo potreba pokazala, z nadaljno stopnjo 122 m padca in, če se privzame še tretjo s 157 m padca torej skupaj na 450 m. Če bi bilo treba, se dobi vsega skupaj lahko 10.000 konjskih sil. Za sedaj zadostuje, vsaj po sedanjih konjunkturah, zadnja stopnja Završnice. Pred rovom je načrtan bajer, nabiralnik 9 metrov globok, 100 m širok in 250 m dolg, torej podoben malemu Triglavskemu jezeru. Iz tega nabiralnika se voda izteka v omenjeni 800 m dolgi rov in se potem steka s padcem 162 m do elektrarne ob Savi.

Toda v tehnično delo se ne bom spuščal, ker nisem strokovnjak. Pripomnim le, da vsi tehniki in to tudi specialisti hvalijo pre-cizno in premišljeno delo s tehničnega stališča. Ker je voda tudi konstantna, je trdno pričakovati, da se bo naprava obnesla in v resnici služila v korist prebivalstva.

Gospoda moja, željno pričakuje električne razsvetljave zdravilišče Bled. Rešitev Bleda leži edino v tem, da dobi električno razsvetljavo in pa vodovod. S tem bomo Bled rešili, z drugim ne. Ravnotako pa se veselé motorne moči naši kmetje. Kmetiskih delavcev je vedno manj, motorna moč pa jih bo nadomestovala pri marsikaterih opra-vilih. Skušnja uči, da stane uporaba električnega toka za 1 cent rezanice 4 vinarje. Če izvrši kmet to delo z roko, porabi celo uro. Kolik dobiček bo to na času! Naglašam mizarstvo obrt, posebno stavbeno mizarstvo. Sedaj pride, kar se rabi na jugu, vse iz Gradca, Mürzzuschlaga in Leobna (Poslanec — Abg. ordneter Lenarčič: „Ljubljana pa nima nič opraviti?“). — Nekaj že, ampak kako se bo še le dala ta obrt povzdigniti in kako bo lahko vscvetela, ko bo imela na razpolago električno silo.

Kakor rečeno, naše ljudstvo se za električno moč silno zanima. Skoraj vsak kmet se prihlasi za uporabo in je naravnost užaljen, če gre tehnik, ki povprašuje po odjemalcih, mimo njegove hiše.

Po tarifu stane ena žarnica 16 sveč za eno uro 1 vinar. Najnovejši napredek je uporabljen pri sedanjem tarifu in sedanje moderne žarnice rabijo le od 1—2 vata za eno svečo v eni uri. Iz tega sledi, da bo razsvetljava z elektriko za po-lovico cenejša, kakor sedanja petrolejska.

Velikega pomena je električna moč v gostilnah in hotelih tudi glede kuhe. Po karitinih bi stala 15 vinarjev za kilovatno uro. Koristi in direktni dobiček dobi obrtni in kmetijski stan, po-

vzdignil se bo tujski promet, dvignila pa tudi davčna moč prebivalstva.

Električna naprava Završnice bo, vsaj upamo to, silno dvignila našo Gorenjsko, zlasti Bled in okolico, bo pa tudi šola drugim električnim napravam na Kranjskem in s tem važen faktor za gospodarsko povzdigo in kulturni razvoj naše, s prirodnimi vodnimi silami tako bogato obdarjene dežele.

Omenil bi po teh kratkih izvajanjih samo še to-le. Kakor sem že preje rekel, je pri celi akciji soudeležena tudi železnična uprava oziroma železniško ministrstvo in vsled tega je upati, da se bo proga Jesenice-Ljubljana prej ali slej tudi posluževala te udobnosti in da se bo na njej vozilo z električnim tokom. To pa bo omogočilo, da bo hitreje in z manj vagoni sledil vlak vlaku, kar bo ogromno podpiralo in dvignilo promet na Gorenjskem. Torej tudi s tega stališča bo naprava koristna in upati je, da bo sploh v vsakem oziru služila v pravo srečo našemu ljudstvu. Prorok seveda ni nihče, po zdravem premišljevanju in po tehničnih poročilih pa smemo vsaj z vso opravičenostjo sklepati, da bo temu res tako, in s tem sklepam. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — *Beifall und Händeklatschen links.*)

Deželni glavar:

Otvorjam debato.

K besedi se je oglasil in sicer „contra“ go spod poslanec dr. Tavčar.

Prosim!

Poslanec dr. Tavčar:

Slavna zbornica! Moja naloga je, da razjasnim razloge, iz katerih je nemogoče naši stranki glasovati za stavljene predloge oziroma za predloge, katere stavlja deželni odbor, in katere ponovno stavlja odsek, ki je bil izbran v posvetovanje o teh predlogih. Pri tem, visoka zbornica, je treba predvsem povdarek na to položiti, da hočem stvarno, mirno in resno govoriti, in da stoji naša stranka gotovo tudi na tem stališču, da ne želi da bi se pripetila deželi iz električnih podjetij kaka škoda. Mi živo želimo, da bi se deželnemu odboru ta električna akcija v polni meri posrečila, ampak vzlic temu, visoka zbornica, je nam, ki smo zastopniki mest, nemogoče za stavljene predloge glasovati. Na eno stvar moram takoj priti. Gospod poročevalec je z nekako emfazo naglašal, da referent deželnega odbora pri tej akciji nima nobene koristi. Gospodje, to nam niti oddaleč ne pride na misel, da bi očitali, da hoče gospod dr. Lampe iz te stvari za se kake koristi iskati. To je stvar, ki je sama po sebi umevna. V odseku se je naglašalo, častiti gospodje, da se gre tukaj za gospodarsko in ne za politično stvar, in gospod dr. Lampe je v odseku izrazil svoje začudenje, kako je opozicija v taki stvari sploh mogoča. Slavna

zbornica! Tukaj stoji naša stranka na čisto drugem stališču! Opozicija v tej zbornici ni samo takrat potrebna, kadar gre za politične razmere. Meni se zdi, da je opozicija v gospodarskih stvareh dostikrat važnejša, kakor pa opozicija v političnih stvareh. Politične stvari danes žive, jutri so pa mrtve, gospodarske akcije, posebno če se postavljajo na sekularno podlago, imajo pa posledice, ki se bodo dolgo dolgo časa čutile. In če so te posledice neugodne, potem naši potomci ne bodo izrekli tistega blagoslova nad današnjo sejo, kakor ga pričakuje gospod poročevalec. Zato pravim da je čisto opravičeno, tudi pri gospodarskih zadevah podati se na polje opozicije, ker je opozicija v gospodarskih stvareh še veliko bolj potrebna, kakor v političnih zadevah. Opozicija je nekaj takega, kar povsod rodi kontrolo nad večino in dovaja večino do tega, da kolikor mogoče previdno postopa. Zatorej mislim, da smo tudi mi upravičeni, da o stvari, ko se gre za tako važne gospodarske zadeve, nastopamo kot opozicija. Seveda, gospoda moja, je za nas stvar nekoliko težavna, ker se neprestano govori, da ljudstvo želi te zadeve in da ljudstvo komaj čaka, da se izvrši podjetje, ki je predmet poročilu deželnega odbora.

Gospoda moja, stvar je sledeča. Ljudstvo veliko želi, ljudstvo veliko želi posebno zato, ker se pri volitvah ravno ljudstvu največkrat obljublja zvezde z neba, in zategadelj pride ljudstvo, ko so volitve pri kraju, in zahteva včasih tudi zvezde z neba. (Poslanec — *Abgeordneter* dr. Lampe: „Pa žarnice!“ — Veselost na levi. — *Heiterkeit links.*) Dobro, pa žarnice! Prenehajte s smehom in malo počakajte, kajti Vaše žarnice bodo morda ravno tako drage kakor zvezde z neba. (Poslanec — *Abgeordneter* Jarc: „Cenejše kakor mestne!“)

Meni je popolnoma prav, če bodo Vaše žarnice cenejše, kajti mestne žarnice so jako drage in če ne bomo dobili cenejše električne energije, ne vem kako bomo v Ljubljani izhajali. Vendar so pa mestne žarnice še premalo drage s stališča mestnih financ. (Medklci na levi. — *Zwischenrufe links.*) Meni je jako ljubo, če prideta gospoda Kobi in Jarc s svojimi medklci, toda končno bi vendar le prosil, da se me pusti najprej govoriti, saj bomo imeli potem priliko, da se prijetno med sabo razgovarjamo! Še ene stvari se moram dotakniti. V odseku se je reklo, da je dežela zavezana napravljati ceste in druga komunikacijska sredstva. Iz tega se je pa dalje sklepalo, da je dežela ravnotako zavezana napravljati električne centrale. Gospoda moja, to je pa velik razloček! Ceste so za gospodarski napredek dežele neobhodno potrebne, in ceste se morajo na vsak način graditi. Drugače je pa z električnimi centralami.

Če kdo napravlja ceste, vemo naprej, da ni špekulant. Gospoda moja, bodite pa odkritosrčni in priznajte, da naprava električnih central, naj se stvari sučejo tako ali tako, končno ni nič drugega nego špekulacija. (Poslanec — *Abgeordneter*

dr. Lampe: „Pa pametna!“ Pri tem je eno, kar mi naglašamo, da je dežela že sama na sebi malo poklicana špekulirati, ker gospodje, to se ne da tajiti, dežela tukaj ne upravlja svojega premoženja, ampak dela s premoženjem davkoplačevalcev. To je bistven razloček. Rothschild lahko izdaja svoje milijone če hoče napravljati borzne špekulacije, gospod dr. Lampe pa ne sme metati okoli z deželnimi milijoni, ker ti niso njegovi, ampak so tuje premoženje, katero se mora upravljati po največji previdnosti in po predpisih, ki so s postavo dani vsakemu oskrbniku tujega premoženja. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „In pametno!“) Seveda tudi pametno. To je samoobsebi umevno! Zatorej ravno hočemo danes opravičiti svoje glasovanje s tem, da je stvar premalo premišljena, popolnoma nejasna in v vsakem oziru v zraku viseča, tedaj malo pametna.

Gospodje, po teh splošnih opazkah mi bodi dovoljeno, da se pečam sedaj s posameznimi predlogi. Najprej obsega poročilo zadeve, ki so v zvezi s Savo in ki do sedaj še niso dospele do nikakega konca. Glede teh zadev stavi deželni odbor sledeči predlog. Pod točko 3. nasvetuje deželni odbor, naj se deželnemu odboru naroči, da nadaljuje akcijo za uporabo kranjskih vodnih sil kar najenergičneje in odredi vse, kar bi moglo to uporabo kar čimprej uresničiti.

Gospodje, mi zastopamo načelo, da taka naročila pri pametnem gospodarstvu, da rabim besede gospoda dr. Lampeta, absolutno niso na mestu, in da bi taka naročila pri zdravem deželnem gospodarstvu morala biti nemogoča, ker v tem naročilu, visoka zbornica, je po mojem mnenju obsežno dalekosežno pooblastilo in sicer ne samo za energično nadaljevanje akcije kot take, temveč tudi za najenergičneje nadaljevanje in končanje cele akcije. Ker mora vsaka energija, tako električna kakor tudi energija našega prijatelja dr. Lampeta plačana biti, je v tem pooblastilu obsežno dalekosežno finančno pooblastilo. Po tem naročilu deželni odbor lahko izdela električnih naprav, kolikor jih hoče, in porablja deželna sredstva v katerikoli meri jih hoče. Mi smo že prejšnja leta svarili pred takimi pooblastili, ker so znak nezdravega deželnega gospodarstva, ki mora končno vendarle ostati v rokah deželnega zbora. Deželni zbor je tisti, ki ima kontrolo in celo pravico in ki je zavezan po predpisih deželnega reda poslovati. Vse to se pa hoče sedaj prenesti na deželni odbor. Ako pustimo deželnemu odboru vso oblast, potem je deželni odbor deželni zbor, in mi smo samo marionete, sklicani zgolj v ta namen, da odobrimo poročilo deželnega odbora. To je pa nedopustno in kvarljivo že s stališča zdravih deželnih financ.

Gospoda moja, če pogledate poročilo o Savi, vidite, da je vsaka dotična stvar še nepopolna, in da je pri vseh zadevah, bodisi pri Litiji, pri Trbovljah ali na Gorenjskem vse še tako nejasno in negotovo, da ne moremo o tem dobiti prav no-

benega prepričanja. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Ker smo prepočasi delali!“) Mislim, da Vam opravičeno očitam, da prehitro delate! Mislim da je to poročilo glede naprav na Savi, kakor leži pred nami, tako splošno, tako iz rokava streseno, da se čudim, kako naj pride visoka zbornica vsled tega poročila do prepričanja, da so vse te naprave res potrebne, in da je res potrebno, da se vse izvrši na podlagi finančnega pooblastila, kakoršno deželni odbor zahteva od visoke zbornice. Gospoda moja, en argument je tukaj, o katerem moram govoriti, ker je pravzaprav edini argument, ki nekoliko govori za to najenergičnejšo akcijo. V poročilu se namreč pripoveduje, da je deželni odbor odposlal neko deputacijo v Lombardijo, ki je ondi študirala ondotne električne naprave. Tudi gospod poročevalec se je postavil na stališče, kar se je posrečilo v Lombardiji, se mora posrečiti tudi na Kranjskem. Gospoda moja, mislim, da je treba tukaj jako previdno razločevati. Glede Lombardije, — kar se tiče ljudskega premoženja, katero se tam koncentrira, in kar se tiče vodnih sil, ki so nakopičene v tej severnolaški pokrajini, — ne bi hotel svetovati visoki zbornici, da potegne paralelo med deželo Kranjsko in med to, na industriji bogati laški provinciji. Gospoda moja, to, da se reče, kar se je drugod posrečilo, se mora tudi pri nas posrečiti, je nekaj tacega, kar bi visoki zbornici ne smelo imponirati. Če se postavite na to stališče, potem bi morali tudi priznati, da pri nas noben trgovec ne more priti v konkurz, ker se v nekaterih krajih enakim trgovcem kakor so naši, dobro godi. Če nimate drugega argumenta za št. 3. predlogov, kakor pot v Italijo, je to slabo znamenje. Gospod dr. Lampe se smeje. To je navadno Vaše orožje, da se svojemu nasprotniku v obraz smejete in mislite, da bo s tem smehom vse v kot potisnjeno. Toda ta smeh meni prav nič ne imponira. Kakor visoko čislam osebo gospoda dr. Lampeta, vendar ta njegov smeh za me nima nobene cene. V drugem pa prosim, da se moje besede ne tolmačijo tako, kakor da bi bil jaz proti temu inštruktivnemu potovanju v Italijo. Nasprotno! Meni se zdi jako pametno, da se napravljajo taka potovanja, ker so v resnici zelo poučna in donšajo velike koristi, toda take koristi pa vendarle ne, da bi mogli z mirno vestjo glasovati za predlog pod točko 3.

Prestopimo sedaj k Završnici. Kar se tiče tehnične naprave, nisem poklican izreči svoje sodbe. V tem pogledu mi popolnoma zadošča mnenje tehnikov, ki pravijo, da je stvar tehnično izvršljiva. To je gotovo, samo vprašanje je, koliko bo vse to stalo. In to je za me glavno vprašanje. Gospodje, jaz bi svaril pred neko metodo, ki je pred vsem izražena tudi v poročilu deželnega odbora. Deželni odbor se je postavil v svojem poročilu na stališče, da je takorekoč vprašanje, ali bo stvar kaj nesla ali ne, vprašanje bodočnosti. V slovenskem tekstu se trdi, da se stvar mora

napraviti, ker bo prej ali slej nastopila rentabiliteta. Še hujše se pa glasi ta stavek, če pogledamo nemški tekst, ki pravi:

„Allein bei den obwaltenden Verhältnissen besteht kein Zweifel, daß binnen kurz oder lang eine volle Ausnutzung und damit eine sichere Rentabilität der nach und nach zu erbauenden Werke stattfindet.“

To je lepo povedano, ampak vprašanje je, če so deželne finance take, da morejo čakati na ta „kurz oder lang“. Če bo rentabiliteta dolgo časa izostala, potem sekularni izgovori ne bodo nič pomagali. Potem bo prišla dežela do časov, ko bo znašal deželni proračun 15 do 20 milijonov kron na leto, in potem Vam vse električne centrale ne bodo mogle nič pomagati, ker vsak človek ve, da dežela Kranjska letnega proračuna, če bi znašal tudi samo 15 milijonov, iz svojih sredstev ne bo pokrila. Torej zakaj smo mi proti Završnici? Tudi glede Završnice je stvar čisto nedognana, in niti vodopravne razsodbe nimate, da smete graditi. Če hočemo biti vestni gospodarji z deželnimi sredstvi, je za nas prvo vprašanje, ali je stvar taka, da bo donašala amortizacijo in obresti, z eno besedo, da se bo pokazala potrebna rentabiliteta. Gospodje, naše deželne finance so take, da špekulativnih stvari, ki se ne bi rentirale, ne smete graditi. Tudi električnih central ne smete graditi, ako se pri tem postavljate na stališče, katero je včeraj nekdo zavzel v odseku, da je čisto vseeno, če se bo stvar rentirala ali pa ne. Pri takih projektih je Vaša dolžnost, da dokažete, da se bodo ti deželni milijoni rentirali. Čudno pa je stališče dr. Lampe, da je opozicija dolžna, da dokaže, da se ne bodo rentirali. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Gotovo!“) Mi Vam prepuščamo vso odgovornost in prepuščamo Vam tudi vso bodočo slavo, zahtevamo pa z vso odločnostjo, da nam Vi z vso gotovostjo dokažete rentabiliteto, in se nikakor ne moremo strinjati z Vašim čudnim stališčem, da naj opozicija nekaj negotovega dokaže. Gospodje, da je moje stališče pravo, lahko posnamemo iz postopanja deželnega odbora. Deželni odbor si je od vsega početka belil glavo, kako bi dokazal rentabiliteto teh naprav, toda prišel je takrat do končnega rezultata, da letna zguba ne bo znašala več kakor 30.000 K. Gospodje, če se postavite na sekularno stališče, bo ta izguba v 100 letih znašala že nekaj milijonov. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „3 milijarde!“) Gospodu dr. Zajcu se to zdi smešno. Seveda, on se lahko smeje, ker ne gre ta izguba iz njegovega žepa, za nas pa ni ta stvar prav nič smešna, ker smo zastopniki mest, ki plačujejo največ deželnih doklad. Rentabilitete torej niste dokazali, nasprotno se je pa že z vsega početka izkazalo, da bo znašala vsakoletna izguba najmanj 30.000 kron. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Tega ni nihče izkazal!“) Bil sem sam navzoč v seji deželnega odbora, ko se je računala rentabiliteta, in v tisti seji se je reklo: ako ne pridobimo industrijske družbe,

imamo izgube najmanj 30.000 kron na leto. Glede industrijske družbe pa v poročilu ne najdem niti besedice, da ste jo pridobili. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Saj mora ona priti!“)

V poročilu deželnega odbora se nadalje omenja Bled in tudi gospod poročevalec je zelo simpatično govoril glede razsvetljave Bleda. V tem pogledu mu tudi mi vsi prav damo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „No also!“) Ampak razmere so dandanes take, častiti gospod poročevalec, da, če hočete vpeljati na Bledu električno razsvetljavo, lahko to dosežete z enim dieselmotorjem za 80.000 kron. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „To je zmota, za eno hišo stane 40.000 kron!“) Da je gospod dr. Zajec boljši tehnik, kakor jaz, to priznavam. Vendar pa mislim, da ni ravno posebnega razločka, če je treba razsvetliti eno veliko hišo, ali pa celo vas Bled. Meni se je reklo, da se z enim dieselskim motorjem razsvetli lahko ves Bled in da pri tem ne bo več izgube, kakor 3000 kron na leto. Pri takih razmerah, ko deželni odbor ne da nikakega pojasnila glede rentabilitete, je naravnost izključeno, da bi mogla naša stranka glasovati za vse stavljenе predloge.

No gospodje, je pa še ena stvar, katero moramo mi z vso odločnostjo in resnostjo postaviti v ospredje. Pri vseh korporacijah, kakor so deželni zbori, je stara ukoreninjena navada, in tudi naš deželni red predpisuje, da se mora pri tako ogromnih izdatkih skrbeti tudi za pokritje. Vprašanje glede pokritja ste gospodje deželni odborniki popolnoma zamolčali in ga v svojem poročilu niti z besedico ne omenjate, kakor da bi s tistimi 10 milijoni posojila lahko sekularno živeli. Gospodje, to ni pravilno postopanje! Če pravite, da boste za dela na Završnici potrebovali 1,200.000 kron, potem je Vaša dolžnost, da tudi poveste, kako boste to svoto pokrili. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Potom kreditne operacije, bom že povedal!“) Vaša dolžnost je bila, da bi to tudi v poročilu omenili. To ni pravilno postopanje.

Deželni glavar

(pozvoni — daß Glockenzeichen gebend):

Prosim ne preveč dialogov.

Poslanec dr. Tavčar:

(nadaljuje — fortfahrend):

Vaša dolžnost, pravim, je bila povedati, kako mislite pokriti ta izdatek, in ker o tem niti pri točki 2. niti pri točki 3. ni nobenega govora, je absolutno izključeno, da bi poslanci, ki hočejo glasovati po svoji vesti in z ozirom na deželne finance, mogli glasovati za ti dve točki. Zato mislim, da je opozicija v celem obsegu opravičena

glasovati zoper stavljene predloge deželnega odbora. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Centrum.)

Deželni glavar:

Dalje je oglašen k besedi kot „pro“-govornik gospod poslanec Jarc.

Poslanec Jarc:

Visoka zbornica! Menda je že taka usoda te deželne zbornice in dela njenega zastopstva, da se morajo pri nas v še tako velikem trenutku najti manjši ljudje. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Hvala lepa!“) Velik trenutek imenujem akcijo, ki jo je započel naš deželni zbor in kateri imamo ustvariti podlago s pooblastilom, katero hočemo danes dati našemu deželnemu odboru. Gre se za veliko akcijo v tistem silnem boju, ki se vrši danes v svetovnem gospodarstvu med koncentracijo velikega kapitala in socializacijo, lahko povem naravnost, malih, občinskih in deželnih sredstev.

Za to akcijo za podeželjenje vodnih sil, ki jo je započel pri nas deželni odbor, smo želi priznanje v vsem svetu, ki ima kaj narodnogospodarskega zmisla. Predstavljajmo si, kako so takrat, ko je pokojni dunajski župan dr. Lueger začel veliko akcijo v občinskem svetu dunajskega mesta za to, da se spravijo v mestno last elektrika, cestna železnica in plin, vstajali v občinskem svetu iz opozicije ljudje, dr. Tavčarji, in prišli z enakimi in podobnimi argumenti, kakor smo jih čuli tukaj, češ da mestna občina ne sme špekulirati, da se gre za denar davkoplačevalcev, za tuj denar, in svarili, da dunajsko mesto kaj takega ne sme izpeljati. In danes, gospoda, se tudi iz najbolj svobodomiselnih krogov ne odreka spominu dr. Luegerja to pripoznanje, da je započel akcijo, ki je koristna ne samo za dunajsko mesto, ampak ki je postala vzgled tudi za druge občine v naši državi. Vsaj smo, gospodje, tudi v Ljubljani, kjer mestna občina nazadnje tudi ne razpolaga s svojim denarjem, ampak z denarjem davkoplačevalcev, doživeli marsikaj podobnega. Seveda na tem dejstvu ničesar ne spremeni okolnost, če sta se mestna elektrika ali nakup delnic ljubljanske plinarne ponesrečila, in četudi danes za posledico nosimo visoke cene slabe elektrike in slabega plina (Poslanec dr. Tavčar ugovarja. — Abgeordneter Dr. Tavčar widerpricht.) Gospod dr. Tavčar ima morda o ceni ljubljanske elektrike, zlasti kar se tiče tudi izrabljanja za motorje — o porabi za kuhanje je sploh samo ena sodba — druge nazore (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Bomo šele videli, počem bo deželna elektrika!“). — Vederemo, gospod dr. Triller.

Vedno se govori o mali moči dežele, o njeni gospodarski zaostalosti, ko pa pridemo z veliko akcijo, ki ima namen, da bi povzdignili v deželi industrijo in dali industriji ceneni električni tok,

da se more razvijati, ko hočemo dati kmetu električno moč in ga organizirati v strojnih zadrugah, ko pridemo do tega, da hočemo dati našim krajem na Gorenjskem naprave, ki so za tujski promet silne važnosti, v tem trenutku pa pridejo ljudje, ki pravijo, da dežela tega storiti ne sme, ker njene finančne razmere kaj takega ne zmorejo.

V odseku se je jako simpatično govorilo o celem tehničnem načrtu in tudi gospod dr. Tavčar je moral danes priznati, da je to, kar so napravili naši inženirji, vsega priznanja vredno, ali gospod dr. Tavčar stoji vkljub temu na stališču popolne, absolutne negacije (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Saj ni res!“), kajti zanj je identičen pojem opozicije in negacije.

Gospoda, ko smo prišli v to zbornico, smo pričakovali, da bodo gospodje od narodno-napredne stranke preplavili zbornico z inicijativnimi predlogi. Opozicija ima drugod navado, da v svoji mladostni čilosti spodbada večino in jo takorekoč sili v dejanja, pri nas pa vidimo ravno nasprotno, namreč to, da igra opozicija v naši zbornici vlogo coklje pri vozu. Gospod dr. Tavčar stoji na absolutnem stališču negacije, dasiravno pravzaprav sam dobro ve, da njegovo stališče ni stališče ljudstva in da bo za to svoje politično stališče, s katerega pobija to našo akcijo za hidroelektrične naprave, žel slabo hvaležnost tudi od mnogih lastnih svojih privržencev, ki komaj čakajo, da se bodo te naprave izpeljale.

Gospod dr. Tavčar nam dalje očita špekulacijo, češ da gospodarimo z denarjem davkoplačevalcev in z denarjem davkoplačevalcev ne bi smeli špekulirati, ali, gospoda moja, špekulacija je nazadnje vse, kar se napravi v občno korist dežele ali države. Če zida dežela ali država železnice, je to tudi špekulacija, ker se vnaprej ne ve, ali se bo železnica izplačala. Če se napravijo telefoni ali telegrafi, je to tudi špekulacija, ker se nikdar ne more dokazati, da bo oddajanih na leto toliko in toliko telegramov, da se bo naprava povsem izplačala. Tak dokaz je a priori nemogoč, ampak kdor količkaj opazuje razvoj takih naprav, kakor so elektrarne, lahko vidi, da tista kriva črta pri vseh elektrarnah raste neprijemno od leta do leta. To so dokazali tehniki in tisti, ki se pečajo z narodnogospodarsko platjo takih podjetij, in zato tudi mi nimamo nobene skrbi in nobenega strahu glede rentabilitete naše električne naprave, ker smo prepričani, da bo to delo naši deželi predpogoj za lepšo gospodarsko bodočnost.

Morda pa bi se res dalo najti nekaj razlogov, ki govorijo proti temu, da je kredit, ki je predlagan za deželni odbor, neomejen. Priznavam, da za ta pomislek govorijo precej tehtni argumenti in da ta neomejenost pravzaprav tudi nima bistvenega pomena, ker deželni zbor vsako leto zboruje in ker deželni odbor vselej lahko zahteva, da se mu da na razpolago tisti kredit, katerega misli porabiti do prihodnjega zasedanja. Zaradi tega stavim sle-

deči dodatni predlog in sicer kot točko 4. k odsekovim predlogom:

„Za izvršitev del navedenih pod 2. in 3. točko se dovoli deželnemu odboru kredit v najvišjem znesku 2 milijonov kron.“

Ker se bo gotovo tudi še iz druge strani, ki je popolnoma vpeljana v to zadevo, obširneje odgovarjalo na argumente gospodov predgovornikov, sklepam, pravim pa, da bomo mi z mirno vestjo glasovali za predloge, ki so stavljeni, in da bomo z lahko vestjo prevzeli odgovornost za svoje glasovanje bodisi nasproti ljudstvu ali deželi, katero tukaj zastopamo. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Jarc dostavlja predlogom odseka za hidroelektrično centralo kot 4. točko naslednji predlog (bere — liest):

„Za izvršitev del navedenih pod 2. in 3. točko se dovoli deželnemu odboru kredit v najvišjem znesku 2 milijonov kron.“

Ta predlog stoji v debati.

K besedi pride sedaj drugi priglasi kontragovornik gospod grof Barbo.

Abgeordneter Graf Barbo:

Hohes Haus! Wenn Herr Dr. Tavčar in seiner Rede gesagt hat, daß eine Opposition in wirtschaftlichen Dingen noch viel wichtiger und notwendiger sei als in politischen, so muß ich ihm darin vollkommen recht geben. Es wäre gar nicht zu begrüßen, wenn jeder Vorschlag, der von Seite der Majorität kommt, ohne jede Opposition angenommen werden würde, weil man ja bei jeder Medaille auch die Kehrseite betrachten muß, und nur dann, wenn alle Argumente, welche gegen ein Unternehmen sprechen, vorgebracht werden, nur dann ist es möglich, ein klares Bild über die Sache zu bekommen. Von diesem Standpunkte halte ich, wie gesagt, eine Opposition auch für sehr notwendig, und dieser Aufgabe ist Herr Dr. Tavčar meiner Ansicht nach mit seiner vortrefflichen Rede vollkommen nachgekommen.

Der Standpunkt unserer Partei ist jedoch ein etwas verschiedener. Wir sind keine Partei, welche überhaupt Opposition machen will, nicht eine Opposition ex officio. Wir prüfen jede Angelegenheit, und komme sie von der oder jener Seite, und wenn die Prüfung zeigt, daß etwas gut ist, so suchen wir keine Hindernisse, nicht die Schattenseiten auf, sondern stimmen dem Guten zu. Wir fühlen uns, wie gesagt, nicht berufen, eine ex officio-Opposition darzustellen.

Meine sehr geehrten Herren! Die Idee, die Wasserkräfte unseres Landes für Kraftanlagen auszunützen, ist gewiß eine sehr gute, und ich gestehe ganz offen ein, daß das Hauptverdienst, die Sache angeregt zu haben, dem Herrn Dr. Lampe gebührt. Ich weiß, daß er der erste auf diese Idee gekommen ist und sie seit der Zeit konstant durchzuführen trachtet.

Es ist ja wirklich verlockend, wenn man bedenkt, welche Reichtümer an Wasserkräften in unserem Lande

vorhanden sind und welche nur geweckt werden müssen, um das Land zum Wohlstande zu bringen. Verdankt doch England seinen Reichtum und seine Weltstellung in erster Linie seiner Kohle. Hätte England nicht diese gute und reichliche Kohle, die es tatsächlich besitzt, so hätte es nicht die Weltstellung, in welcher es sich befindet. Aber auch diese gute Kohle mußte ja erst gehoben werden.

Die Macht und der Einfluß der Kohle wird jedoch jetzt schon geringer; man beginnt sie schon zu überflügeln durch die Wasserkräfte. Und hier in Krain ist reichlich Gelegenheit vorhanden, diese Kräfte zu wecken und auszunützen.

Meine Herren! In unserer Partei sind nun ganz bedeutende Bedenken aufgetaucht, nicht gegen die Art des Weckens, sondern gegen die Art der Ausnützung dieser Kräfte. Sie haben in der Debatte, die vor zwei Jahren über diesen Gegenstand hier abgeführt wurde, gehört, daß sich die meisten unserer Redner auf den Standpunkt stellten, daß dies immerhin eine Spekulationsfrage und das Land hiezu nicht berufen sei, sich in Spekulationen einzulassen, nachdem ja schon der Begriff einer Spekulation darin besteht, daß sie gewinnbringend sein kann. In unserer Partei ist der Gedanke vorherrschend, daß es Aufgabe des Landes sei, alles vorzubereiten, damit die Ausnützung der Wasserkräfte ermöglicht werde, daß aber die Ausnützung selbst dem Privatkapitale überlassen werden möge, d. i. denjenigen, welche zu Spekulationen berufen sind. Und dieses Bedenken ist kein ungerechtfertigtes.

Meine Herren! Sehen Sie sich zum Beispiel die Schweiz an. In der Schweiz sind die Wasserwerke für die elektrischen Kraftanlagen vom Staate errichtet worden, allein man hat da sehr bald gesehen, daß die Verwaltung derselben durch den Staat nicht praktisch sei, und man ging daran, die Verwaltung an Aktiengesellschaften zu übertragen, an welchen sich der Staat mit 80—90% beteiligt. (Poslanec — Abgeordneter Prof. Jarc: „Der Staat spekuliert auch!“)

Aber jetzt spekuliert er nicht mehr, weil eine Rentabilität schon vorhanden ist.

Was das anbelangt, die Spekulation, so möchte ich, weil schon dieser Zwischenruf gefallen ist, bemerken, daß ich persönlich auf dem Standpunkte stehe, daß es sich in diesem Falle nicht in erster Linie um eine Spekulation, sondern um eine Maßnahme zur Hebung des Volkswohlstandes handelt. Wenn man sich auf diesen Standpunkt stellt, so ist auch ein Verlust, ein von vornherein rechnungsmäßig nachgewiesener Verlust gerechtfertigt. Meiner Ansicht nach sind bei unseren Anlagen viele Mißverständnisse und viel Opposition gerade dadurch entstanden, daß man zu viel die Rentabilität über kurz oder lang betont hat. Wenn man von vornherein gesagt hätte: wir nehmen an, daß die Elektrizitätsanlagen verlustbringend sein werden, wir wollen aber damit die Volkswirtschaft heben, — so hätte man viel weniger Opposition gefunden.

Aber, meine Herren, die Hauptbedenken in unserer Partei bestehen wegen der Art des Vorganges, über die Art der Durchführung, und da muß ich gleich betonen, daß ich mit dem Berichte, welchen uns der Landesauschuß vorgelegt hat, namentlich in einem Punkte,

gar nicht einverstanden bin. Es heißt im Berichte, daß der Landesausschuß im Sinne des Landtagsbeschlusses vom 28. Oktober 1910 den Bau des Wasserwerkes in Angriff genommen habe. Nun, meine Herren, wir, die wir von unserer Partei damals für den Antrag gestimmt haben, haben denselben nicht so interpretiert, daß damit dem Landesausschuße die Vollmacht erteilt wird, gleich mit dem Bau zu beginnen, dies umsomehr, als uns in unserer Meinung die Worte des Herrn Dr. Lampe bestärkten, welcher sagte: Wir werden natürlich mit dem Bau erst dann beginnen, wenn wir uns von der Rentabilität überzeugt haben werden. Nun hat er seine Ansicht geändert, ob mit Recht oder Unrecht, das will ich nicht weiter erörtern. Meine Ansicht war, daß durch diesen Beschluß der Landesausschuß aufgefordert wird, mit aller Energie alles zu vermöglichen, damit mit dem Bau begonnen werden kann, daß aber die endgültige Entscheidung über den Beginn des Baues dem Landtage vorbehalten werden muß. Ich war der Ansicht, daß, wenn auch einige 10.000 K für die Završnica allein geopfert würden, um die schließliche Inangriffnahme des Baues zu ermöglichen, dies durchaus nicht verlorenes oder weggeworfenes Geld sei, allein die endgültige Entscheidung, ob mit dem Bau begonnen werden soll, sei, wie gesagt, dem Landtage zu überlassen. Aus diesem Grunde habe ich auch im Landesausschuße dagegen gestimmt, daß der Bau in der Završnica in Angriff genommen werde, und zwar rein aus konstitutionellem Gefühle. Herr Dr. Tavčar, welcher ja viel mehr oppositionell ist gegen die Elektrizitätswerke als ich, hat sich durch das Argument, daß die Durchführung eines wichtigen Teils dieser Anlage, das ist des Tunnelbaues im gegenwärtigen Zeitpunkte billiger zu stehen kommen werde als später, bewegen lassen, daß er für die Durchführung dieses Baues gestimmt hat.

Ich gestehe ganz offen ein, daß meinem Gefühle nach der Landesausschuß eigentlich recht hatte, daß er den Bau des Tunnels begonnen und durchgeführt hat, und daß mich nur das konstitutionelle Moment abhielt, dafür zu stimmen. Denn es hat sich gezeigt, daß der Bau um 68.000 K billiger ausgeführt werden kann, als im Voranschlage vorgesehen worden ist. Wenn also unsere Partei heute für den Punkt 1.) des Ausschusses antrages, das ist für die zur Kenntnisnahme des Landesausschußberichtes stimmt, so tut sie das nicht mir zuliebe, weil ich mich exponiert hätte oder weil ich mitschuldig daran wäre, daß mit dem Bau begonnen wurde, sondern unsere Partei gibt dadurch der Überzeugung Ausdruck, daß, wenn schon gebaut wird, es richtig war, in dem Momente zu bauen, wo die Verhältnisse günstig waren und wo man bedeutende Summen ersparen kann.

Nun, weiter muß ich aber offen sagen, daß die Art der Durchführung doch eine ziemliche Kritik provoziert; denn es ist mit dem Bau begonnen worden ohne Konzeption und ohne jeden Anhaltspunkt über die Rentabilität. Doch lassen wir lieber das Wort Rentabilität weg und sagen wir: über die Höhe des Verlustes. Es ist viel einfacher, daß man das gerade heraus sagt. Wir wollen wissen, was wir eine Reihe von Jahren daraufzahlen werden. Darüber finden wir hier im Berichte keinen Anhaltspunkt. Es ist also sehr

couragiert vorgegangen worden, und das ist, glaube ich, nicht gut. Man muß doch immer ein Bißchen den Radschuh, welchen einer der Herrn Vorredner dem Herrn Dr. Tavčar vorgeworfen, wenigstens hie und da etwas in das zu schnell fahrende Rad einlegen.

Nun ist es richtig, daß bei wirtschaftlichen Unternehmungen nicht so strenge vorgegangen werden kann, wie man es sonst tun muß, sondern da muß der Landesausschuß immer etwas mehr Pouvoir haben, damit er zur geeigneten Zeit ausführen kann, was er für nützlich und notwendig findet, wofür ihm dann der Landtag nachträglich die Indemnität erteilt. Denn es ist sehr richtig, daß man bei wirtschaftlichen Sachen nicht erst immer den Landtag einberufen kann, um ihm beispielsweise zu sagen: Jetzt ist diese Mühle abzulösen; Landtag, stimme zu! In solchen Fällen muß der Landesausschuß etwas freundliches Verantwortlichkeitsgefühl besitzen und sagen können: Kaufen wir diese Mühle und wir werden darüber dem Landtage nachträglich berichten. Meiner Ansicht nach ist es also ganz falsch, wenn man bei Dingen, die notwendig sind, um den Bau der Elektrizitätsanlagen vorzubereiten, erst warten müßte, was der Landtag dazu sagt. Allein wir dürfen den Landtag doch auch nicht mit einer Aktiengesellschaft vergleichen, deren Generalversammlung einfach genehmigt, was der Verwaltungsrat beschlossen und ausgeführt hat. Der Landtag muß doch etwas mehr sein. Wir bedauern alles, was irgendwie geeignet wäre, die Stellung des Landtages herabzudrücken. Es soll also zwischen Landtag und Landesausschuß in allem ein gewisser Einklang herrschen, da bekanntlich das Zuviel und Zuwenig nicht gut tut.

Für Punkt 1.) des Antrages des Spezialausschusses, das ist für die zur Kenntnisnahme des Berichtes des Landesausschusses werden wir, wie erwähnt, stimmen.

Nun, meine Herren, was den Punkt 2.) des Antrages anbelangt, so wäre es uns eigentlich nach dem Gesagten gar nicht möglich, dafür zu stimmen. Er ist viel zu allgemein gehalten und enthält gar keine Zahl. (Klic na levi — Auf links: „V poročilu je dovolj stevil!“) Ja, im Berichte steht es, wie viel für die Završnica ausgegeben wurde, aber im Antrage finden wir keine Zahl!

Das würde uns nicht möglich machen, dafür zu stimmen, wenn nicht der Antrag Jare vorliegen würde, von welchem ich, da er seitens der Majorität kommt, annehmen kann, daß er auch angenommen wird, und worin ganz präzise eine Summe genannt erscheint. Nun wissen wir: So viel darf die Sache kosten, mehr darf nicht ausgegeben werden.

Die Summe ist zwar etwas hoch gegriffen und wäre viel zu hoch für die Završnica allein; aber wir können nun wenigstens mit einer Ziffer rechnen. Es ist nun nicht mehr so allgemein gesprochen und dem Landesausschuße wird nicht mehr eine generelle Vollmacht erteilt. Und das gibt ein ganz anderes Bild. Namentlich wirft das auch ein ganz anderes Licht auf Punkt 3.)

Meine Herren! der Punkt 3.) des Antrages des Spezialausschusses wäre für uns ohne den Zusatzantrag Jare absolut unakzeptabel, und zwar wegen der Gr-

fahrung, die wir gemacht haben. Der Punkt 3.) hat beinahe einen ganz gleichen Wortlaut wie der Antrag vom 26. Oktober 1910. Damals haben wir angenommen, daß es sich nur um eine Vollmacht für die Vorbereitung handle, und dann wurde er ausgedehnt und ausgenützt als generelle Vollmacht für den Beginn des Baues. Wir müssen fürchten, wenn der Punkt 3.) ohne weiteren Zusatz angenommen würde, daß dann der Landesauschuß gleich sämtliche Wasserwerke, welche irgendwie in Betracht kommen, auszubauen beginnt. Dadurch aber, daß durch den Antrag Save der Kredit begrenzt wurde und alle Maßnahmen, auch die des Punktes 3.) in diesen Kredit einbezogen wurden, ist es uns möglich gemacht, auch für den Punkt 3.) des Antrages zu stimmen. Wir sind ja dafür, daß die Vorbereitungen mit aller Energie weiter verfolgt werden.

Aber, meine Herren, wenn wir nun für den gesamten Antrag, wie er uns vorliegt, stimmen werden, so möchte ich zum Schlusse noch auf eines aufmerksam machen.

Oberkrain, welches schon von der Natur viel mehr begünstigt erscheint als die übrigen Landesteile, welches durch die dreißig Jahre früher entstandenen Verkehrsverbindungen einen großen wirtschaftlichen Vorsprung vor den übrigen Landesteilen gewann, bekommt wieder eine Anlage, welche dessen wirtschaftlichen Aufschwung mächtig fördern wird. Dieser Umstand legt uns die Pflicht auf, ein besonderes Augenmerk auf diejenigen Landesteile zu richten, welche wirtschaftlich viel mehr vernachlässigt sind, und sie wirtschaftlich zu heben. (Zuvorhinein odobranje na desno in levi. — Lebhafter Beifall auf der Rechten und Linken.)

Deželni glavar:

K besedi se je dalje oglašil gospod poslanec dr. Lampe.

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Nisem se mislil oglašiti v tej debati k besedi, ker sem mislil, da se dobra stvar zagovarja sama; ker se pa tukaj ni ravvalo po starem reku: greh se imenuje, grešnik pa ne, marveč se je imenovalo tudi grešnika, moram tudi jaz povedati svoje misli.

Predvsem bi odgovoril nekaj besed gospodu dr. Tavčarju, ki se je postavil v tej zadevi na politično stališče. On se postavlja na stališče opozicije in sicer opozicije à tout prix, češ, mi smo zato tukaj, da oponiramo. Nam je vseh in prijetna vsaka opozicija, ampak jaz mislim, da za onega, ki je v opoziciji, ni dobro, ako je v opoziciji à tout prix, ker je s tem dana nevarnost, da oponira tudi dobri stvari in s tem škoduje samemu sebi. Gospod dr. Tavčar je rekel: Vam prepustimo vso odgovornost, prepustimo Vam pa tudi vso slavo in lavore. Jaz bi želel, da bi mogel od tega lorberjevega venca tudi gospodu ljubljanskemu županu nakloniti en list, ker pa on tako odločno odklanja to darilo, sem v resnici v zadregi, kako bi razdelil vse lavorike.

Gospod dr. Tavčar se je nekoliko pritožil čez mestno elektrarno, ampak ravno iz te primere morate spoznati, kako pametno je, kar predlaga deželni odbor.

Mestna elektrarna izda na leto samo za premog 100.000 K, kar odgovarja kapitalu 2.000.000 K. Torej gospodje, 2.000.000 K mi lahko zazidamo v naše vodne zgradbe in bomo samo toliko izdali, kakor izdaja mestna občina za premog, in premog je lahko vsak dan dražji! Iz te primere gospod dr. Tavčar lahko sprevi, da deželni odbor ni tako nepremišljeno postopal in da stvar ni prenačljena in v zraku viseča. Štiri leta so najboljši strokovnjaki v vodnih zgradbah in najboljši elektrotehniki, ki so sploh na razpolago, študirali te naprave. Gospoda moja, dobrota takih naprav ni odvisna od dolgosti debat v tej zbornici, ampak delo se vrši zunaj po tehnikih, in to, kar so tehniki naredili, je tako, da mora vsak strokovnjak, ki je to naše delo videl, reči: Pred takim delom ves respekt!

Največ se je danes govorilo o Završnici. Ampak, gospoda moja, to je samo začetek, to je samo majhen del našega programa, to je takorekoč samo šola. Namen, ki ga ima deželni odbor, je ta, da za celo deželo ustvari potrebne predpogoje za razvoj velike industrije. Mi se ne omejujemo na noben okraj, študira se ravnotako Notranjsko in Dolenjsko kakor se študira Gorenjsko, da smo se pa odločili sedaj za eno napravo, je vzrok ta, da leži ta naprava v sredini okraja, ki z največjo silo hrepeni po električnem toku, v okraju, ki je popolnoma dozorel za veliki napredek. Zato se je stvar začela v Radovljiškem okraju in, gospoda moja, prepričan sem, da bo ta prva naprava dokazala z elementarno silo, kako prav imamo in kako koristen je cel program, ki ga je postavil deželni odbor.

Gospod dr. Tavčar je rekel, da je v poročilu toliko nejasnega glede Save. Gospoda moja, vsa Sava se je preštudirala od začetka pa do tiste točke, kjer izstopa iz kranjske dežele. Mi imamo glede vseh stopenj izdelane projekte, in ti projekti čakajo trenotka, ko bo kazalo jih izvršiti. Pripravljeno je vse, vsaka velika industrija, ki se hoče na Kranjskem naseliti, se lahko obrne do kranjskega deželnega odbora, da dobi tukaj glavni predpogoj za svoj obstoj.

Gospod dr. Tavčar je tudi nekoliko sarkastično rabil primero z Lombardijo. Lombardija, gospoda moja, je bila pred kratkim še siromašnejša od kranjske dežele. Pred 15. leti je začel angleški in ameriški kapital izrabljati vodne sile Lombardije, in od tega časa datira veliki napredek dežele. Gospoda moja, pa ne samo Lombardija, ampak tudi Srednja Italija in Južna Italija sta bili gospodarsko silno zaostali. A danes imajo na razpolago na tisoče in tisoče konjskih sil, ki so jih pridobili z zgradbo električnih central. Kaj pa šele primera z Nemčijo, ki ima na stotine takih naprav,

ki imajo veliko večje režijske stroške, ker morajo mnoge podeželne centrale s premogom delati! Dalje Francoska in Španija. Vse te dežele so tem potom postale industrijalne in bogate. Pa ne samo v Lombardijo smo šli, ampak šef tvrdke, ki izdeluje projekte za naše naprave, je šel celo v Ameriko in Argentinijo, seveda na svoje stroške, ne na naše, ter je tam študiral najmodernejše naprave. Torej se je storilo vse, kar mora dati sigurnost za dobre vspehe.

Iz tehničnih ozirov ni nobenega ugovora in zaradi tega lahko preidemo na edino stvar, radi katere se ugovarja temu podjetju, to namreč, da ni dokazana rentabiliteta. Če bi gospod dr. Tavčar, ki je stavil v prvi vrsti ta ugovor, prebral cenik, ki ga imajo danes razni poslanci v rokah, bi videl, da se bo oddajal na Bledu električni tok za kuho po 15 vin. za kilovatno uro. Seveda bo gospod dr. Tavčar rekel, da to ni noben dokaz rentabilitete, ker nobena kuharica ne kuha z elektriko. To je gotovo, da se sedaj noben vinar ne izda za to, ker elektrike nimamo. Mi postavimo moč tja, stvar ljudstva je pa, da to moč izrabi. Naša stvar je, da se da ljudstvu možnost; naše ljudstvo je pametno, in ko bo videlo, da mu stvar konvenira, se je bo že oklenilo.

Gospod dr. Tavčar se dalje boji, da bi dežela ne mogla izvršiti teh naprav iz svojih sredstev. Poglejte na Koroško. Na Koroškem je majhno mestece Beljak in to majhno mestece je izvršilo dvakrat tako veliko napravo, kakor je naša na Završnici. In vsak pameten človek bo rekel: To je napredno mesto, ki razume svojo nalogo. In če si je to malo mestece upalo izvršiti tako veliko večjo napravo, potem se tudi naša dežela ne bo ustrašila pred začetno akcijo. Če se tudi prvo leto ne pokaže rentabiliteta, nas to ne sme prestrašiti, saj se take naprave ne grade samo za nekaj let, ampak za vedno. To so spoznale tudi male kmečke občine radovljiškega okraja ter so hotele same zgraditi tako napravo. Pri tem se noben občinski zastop ni postavil na tisto majhno stališče, na katerem stoji župan ljubljanskega mesta. Mi smo jim morali s silo vzeti iz rok celo zadevo, ker smo videli, da je veliko pravilnejše in cenejše, če se napravi velika električna centrala. Če so torej to za dobro spoznali navadni kmečki občinski odborniki, potem, gospoda moja, se tega vendar tudi deželni zbor kranjski ne bo ustrašil.

Ko sem bil v Italiji, sem se informiral pri raznih napravah tudi o rentabiliteti. Ena največjih naprav na Adamellu, ki dosega do 70.000 konjskih sil, oddaje danes komaj 30.000 konjskih sil. Vprašal sem ravnatelja, kako so mogli začeti tako napravo, ako nimajo rentabilitete, nakar mi je odgovoril: Mi gradimo, rentabiliteta mora sama priti. Najprej damo potrebne predpogoje in potem gospodarski razvoj sam po sebi prinese izrabo sil.

Sedaj pa pride gospod dr. Tavčar z Dieselmotorjem. Priznam, da so ti motorji jako praktični

za manjše naprave, ampak z enim Dieselmotorjem tudi gospod dr. Tavčar ne bo razsvetlil Bleda. Svetil bo že, ampak ne k napredku! Mi moramo ljudstvu odpreti vrata in mu pokazati smer, po kateri naj se razvija. To pa ravno namerava naš predlog in jaz se prav nič ne bojim, da bi se nam ne posrečilo izvršiti tega, kar nameravamo. Naše ljudstvo je pridno in talentirano in bo gotovo znalo izrabiti ugodno priliko.

Gospodje so dalje v velikih skrbah, kako je s pokritjem in kako bomo to napravo plačali. Hvala Bogu, da še nismo denarja zapravili in da imamo še veliko na razpolago. Za enkrat bomo te izdatke pokrili pri nas z visečim dolgom, ko se pa denarne razmere spremenijo, bomo ta dolg konvertirali. Ko bo naprava donášala dohodke, bomo na tako veliko napravo lažje dobili potrebno posojilo na amortizacijo, kakor pa danes. Torej, gospodje v tem oziru le ne prevelikih skrbi! Take velike naprave, gospoda moja, se morajo soditi z višjega stališča. Če hoče kdo trasirati železnico ali cesto, ne sme vzeti krojaškega metra, ampak se mora obožiti s primernejšim inštrumentom. Ravno tako je tudi tukaj. Ne smemo z malenkostnimi ugovori zavirati tega vprašanja, ki imponira vsakomu, ki ima kaj vpogleda v narodno gospodarstvo naše dežele. Mi ne smemo podcenjevati samih sebe. Največja napaka, politična in gospodarska je bila napaka onih, ki so podcenjevali naše ljudstvo, ki so podcenjevali talentiranost in pridnost našega prebivalstva. (Živahno pritrdjevanje na levi. — Lebhafter Zustimmung links.) — To, kar so naredili Lahi, Nemci, Španci in drugi, to bodo naredili tudi Kranjci, in zato gremo naprej, prepričani, da bodočnost je naša. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Handeklatschen links.)

Deželni glavar:

Dalje ima besedo gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! V imenu naše stranke hočem odgovarjati gospodu poslancu dr. Lampetu in gospodu poslancu profesorju Jarcu. Gospod profesor Jarc je, kakor je žalibog njegova navada, izvajanja našega govornika popolnoma napačno razumel. Gospod profesor Jarc je dejal, da je stališče narodnonapredne stranke v tej zbornici istovetno z negacijo in da je naša stranka prenesla v to zbornico protest proti vsaki gospodarski stvari. Žalibog je temu nazoru pritrdil tudi gospod dr. Lampe, ki pravi, da je naša opozicija opozicija à tout prix. Moja gospoda! Razprave te visoke zbornice v zadnjih letih kažejo, da sta oba gospoda v veliki zmoti. Mi smo, kakor pravi gospod grof Barbo, opozicija ex offo samo v političnih stvareh, v gospodarskih stvareh smo pa zavzemali vedno višje stališče. Naša stranka je vsako vprašanje presojala objektivno in nepristransko, in ako je prišla do

prepričanja, da je to, kar se predlaga, zdravo in koristno za deželo in davkoplačevalce, je dotičnemu predlogu vselej pritrdila, ne glede na to ali je prišel od leve ali desne. To je treba naglašati, ker se nam imputira, da v tako veliki, dalekosežni zadevi, kakor so hidroelektrične deželne centrale, stojimo na tako nizkotnem strankarskem stališču. Moja gospoda, mi nismo bili nikdar načelni nasprotniki izkoriščanja vodnih sil. Mi smo bili vedno prijatelji hidroelektričnih naprav, mi se ne protivimo tej nameri deželnega odbora, od katere je, kakor je to naglasil gospod dr. Lampe, odvisen dobrobit kranjskega prebivalstva, ampak mi smo se uprli temu v prvi vrsti zaradi tega, ker se stem poročilom bagatelizira ta visoka zbornica, ker se v tem poročilu ničesar ne pove, kar mora vsak vesten zastopnik kranjskih davkoplačevalcev v tej zbornici vedeti. Gospod dr. Lampe pravi, da se preiskuje cela Sava od Triglava do Krškega, on pravi, da so se brez pooblastila začela dela na Završnici, on zahteva dalje neomejeno pooblastilo, a niti z besedico ne pove, kak efekt bodo imele te naprave za kranjsko deželo. Moja gospoda, samo tako je bilo razumeti izvajanja gospoda dr. Tavčarja. On ni želel in hotel prav nič drugega in je samo rekel: Gospod dr. Lampe, dokazite, da dežela kranjska radi te akcije ne bo trpela preveč škode, da naš davkoplačevalec ne bo izkrvavel, in tudi naša stranka bo za to glasovala. Glede tehnične izpeljave teh naprav, zlasti naprave ob Završnici, katero imenuje gospod dr. Lampe prvo etapo v tej akciji, se je gospod dr. Tavčar tako v odseku kakor tudi v zbornici jako pohvalno izrekel. Klobuk doli pred tako tehnično izpeljavo! Ampak najskromnejša zahteva zastopnikov ljudstva je, ako zahtevajo, da se jim pove finančni efekt, izračunjen ne ravno na vinarje, toda vsaj na stotisoče. Vse to pa v poročilu pogrešamo in tudi v odseku nismo ničesar zvedeli glede tega efekta, in zato je pač opravičeno, ako se reče, da deželni odbor bagatelizira to visoko zbornico. To je način postopanja, kakoršnega vesten poslanec ljudstva jako težko prenaša. In tudi danes, ko nam je gospod dr. Lampe obljubil, da nam bo povedal nekoliko natančnejšo rentabiliteto, kakoršne niti zahtevali nismo, tega ni storil, in smo slišali samo nekaj donečih fraz, ampak noben vzklic na inteligentnost in naprednost ljudstva, noben vzklic na to, da so dani reelni predpogoji, da je dana stvarna podlaga za tako intenzivno forsiranje izkoriščanja vodnih sil, kakor je želi gospod dr. Lampe, nam ne more dati zadostne sigurnosti glede rentabilitete. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Tako nizko cenite naše ljudstvo!“) Ne nizko, gospod dr. Lampe, pravim pa, da stvarne podlage za to akcijo ni. Pri vsi inteligentnosti in naprednosti ljudstva v radovljiškem in blejskem okraju ne boste oddali električnega toka niti za 300 konjskih sil, ker ljudstvo za več, pa naj tudi z elektriko kuha ali gnoj kida, nima porabe. Dokler nimate sigurnosti,

da boste oddali električno energijo industriji, toliko časa o rentabiliteti projekta ob Završnici niti govora ne more biti. To tudi gospod dr. Lampe dobro ve, in zato je tako previdno molčal o rentabiliteti. Gospoda moja, dovolite mi nekoliko trivialno primeri. Vi pravite: Mi bomo vrgli na trg 1150 konjskih sil, in stvar našega talentiranega ljudstva je, da teh 1150 konjskih sil pobere. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Saj prosijo zanje!“) Jaz sem vprašal izvedence, ki so mi potrdili, da ta dva okraja brez velike industrije ne moreta izrabiti niti 300 konjskih sil. Vi pa vržete na trg okroglo 1200 konjskih sil. Prosim, ali je to komercialno in zdravo, če se vrže na trg več blaga, kakor se ga porabi? To je tako, kakor če bi kak podjetnik zgradil veliko stavbo in ko je dovršena, bi postavil vanjo 1200 konj, češ tukaj je na razpolago blago. Če bo zadosti „furenge“ potem je ta špekulacija zdrava, če pa ne bo voženj, potem bodo konji pojedli oves in ves kapital, kar ga je dotičnik vložil v svoje podjetje. Jaz pravim, naj se zasigurajo vse vodne sile, ampak ne s takim strašanskim temperamentom, ki prezira z nekako suvereniteto vse komercialne predpogoje. Jaz konštatiram še enkrat, da niti v poročilu, niti v odseku, niti v zbornici nismo slišali niti ene številke, niti ene reelne besede, ki bi nam zamogla nuditi pomirjevalno prepričanje, da so tam, kjer se gre za prvo električno napravo, dani predpogoji za komercialno porabo električnega toka, kolikor se ga bo produciralo. To se nam ni povedalo, in zato mi vztrajamo na svojem odklonilnem stališču. Z velikim zadoščenjem pa vzamem na znanje, da je po zaslugi opozicije prišel danes od strani večine pameten predlog, ki gre na to, da se deželnemu odboru ne da tako neomejeno pooblastilo, kakor je zahteval gospod dr. Lampe, ampak da se to pooblastilo omeji na gotovo svoto. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Centrum.)

Deželni glavar:

K besedi pride „pro“-govornik gospod poslanec baron Apfaltrern.

Abgeordneter Freiherr von Apfaltrern:

Hohes Haus! Pro und contra wurde in ausführlicher und überzeugungsvoller Weise gesprochen zum Berichte des Landesauschusses über die Vorarbeiten für die Errichtung landschaftlicher hydroelektrischer Kraftwerke; pro und contra wurde gesprochen in Bezug auf deren Rentabilität, pro und contra in manch' anderer Hinsicht.

Wenn ich mir das Wort erbeten habe, so möchte ich mir vor allem gestatten, einem ganz persönlichen Empfinden Ausdruck zu geben, welches mich erfüllte, als ich den Bericht des Landesauschusses erhalten hatte. Ich bekenne offen und ehrlich: ich bin stolz darauf, ein Mitglied der Landesvertretung Krains zu sein, ich bin

sehr stolz darauf! Und gerade aus diesem von mir empfundenen Stolz mögen Sie entnehmen, meine sehr geehrten Herren, daß ich die Bedeutung des Krainer Landtages für unser Land eben so hoch einschätze, wie jene des Reichsrates für Österreich, und deshalb bekenne ich auch ein, daß es mich deprimiert hat zu sehen, daß der sehr geehrte Landesauschuß doch etwas weiter gegangen ist, als er hätte gehen sollen, indem er, zwar gewiß in der besten Absicht und teilweise auch mit Erfolg, aber doch jene Vollmacht überschritt, die ihm seinerzeit von der Gesamtheit dieses hohen Hauses ausgestellt worden ist. Deshalb richte ich an den Landesauschuß, im Interesse der guten Sache, die warme Bitte, er möge bei seinen Beschlüssen stets das Wohl des Landes im Auge behalten, wie es ja geschieht und was ich vollkommen anerkenne, aber auch auf den Landtag selbst niemals vergessen.

Was nun die Errichtung landschaftlicher hydroelektrischer Kraftwerke in Krain anbelangt, so habe ich ja meine Stellung dazu gewissermaßen schon ein früheres Mal präzisiert und bekenne offen und ehrlich ein: ich bin ein warmer Anhänger der Ausnützung unserer heimischen Wasserkraft. Auch im Kreise meines Klubs sind meine Herren Klubkollegen, wenn auch vielerlei Bedenken obwalten, im Grunde genommen doch diesem Prinzipie ebenfalls zugeneigt.

Wir haben gesehen, daß bei der Debatte, die sich soeben abspielt, sich hauptsächlich die Rentabilität der Wasserwerke als Streitpunkt herausgestellt hat, daß einerseits die Rentabilität gewissermaßen in Aussicht gestellt wurde, sei es auf kurze oder lange Sicht, daß hingegen auf der anderen Seite die Rentabilität der landschaftlichen hydroelektrischen Werke angezweifelt wird. Nun, ich glaube daran, daß man mit der Zeit zu einer Rentabilität gelangen wird, doch mögen unsere „kranjske kuharice“ auch Tag und Nacht mit Elektrizität heizen und kochen, sie allein werden die Rentabilität nicht herbeiführen. (Veselost — Heiterkeit.)

Wir müssen uns nach anderen Seiten und anderen Mitteln umsehen, um die Rentabilität zu erreichen. Herr Dr. Lampe hat sein Steckenpferd — das sind die hydroelektrischen Kraftwerke! Er reitet sein Steckenpferd, und ich reite das meine — und mein Steckenpferd sind die Eisenbahnen!

Meine sehr geehrten Herren! Wollen wir unsere Wasserkraft einer wirklichen Rentabilität zuführen, wollen wir die gewonnene elektrische Kraft an den Mann bringen, so müssen wir parallel mit der Aktion, betreffend die Errichtung landschaftlicher hydroelektrischer Kraftwerke, mit aller Energie auch jene andere Aktion verfolgen, welche die Ausgestaltung unseres heimischen Eisenbahnnetzes betrifft. (Odobranje na levi. — Zustimmung links.)

Daher möchte ich an das hohe Haus den dringenden Appell richten: Lassen Sie sich nicht beirren, wenn auch große Zweifel an der Rentabilität unserer hydroelektrischen Kraftwerke vorherrschen, aber lassen Sie auch nicht aus dem Auge, daß unbedingt notwendig zur wahren und wirklichen Rentabilität unserer Wasserkraft die Ausgestaltung unseres heimischen Eisenbahnnetzes ist. (Klic na levi — Ruf links: „Tako je!“)

Und dies, meine sehr geehrten Herren, möchte ich Ihnen umso wärmer aus dem Herzen legen, weil ich ja doch niemals anders denken und sprechen kann, als nur als Krainer. (Zivahno odobravanje in ploskanje na desnici in na levi. — Lebhaftige Zustimmung und Handeklatschen rechts und links.)

Deželni glavar:

Ker ni nihče več oglašen k besedi, je debata zaključena, in ima sklepčno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Piber:

Gospodje, ki so se oglasili k besedi, so povedali svoje mnenje. Gospod dr. Lampe je odgovoril že vsem kontragovornikom, zato se bom jaz pečal samo z gospodom dr. Trillerjem. Gospod dr. Triller pravi med drugim tudi to, da opozicija tudi zagovarja to, kar je zdravega, pravi pa, da je naprava električnih central nezdrava špekulacija dežele. Če danes po teh izvajanjih gospoda dr. Lampeta in po zadnjih izvajanjih gospoda barona Apfaltrerna še kdo dvomi, ali je to podjetje zdravo, in če še pravi, da ni zdravo, potem mu ni pomagati. Finančnega efekta seveda danes ne moremo vedeti, ampak po teh pojasnilih moremo vendar upati, da bodo te naprave za našo deželo z gospodarskega stališča velike važnosti. Morda prva leta res ne bomo imeli dobička, saj ga tudi ne smemo pričakovati, vendar pa mora dobiček prej ali slej priti. To smemo pričakovati tembolj, ker se je tudi železnično ministrstvo začelo zanimati za to akcijo, kar je jako dobro povedano v zadnjih besedah gospoda barona Apfaltrerna. O kakih donečih frazah ne more biti govora, saj je vse natančno povedano, in kdor prebere ves načrt in poročilo deželnega odbora, bo videl, da je za človeka, ki ima dobro voljo, vse dosti jasno povedano. Ona primera z hlevom in konji je tudi precej šepasta, saj tukaj ne bo konj, ki bi oves pojedli.

Splošno omenim še tole. Kadarkoli se gre za kake naprave, ki so velikega pomena z gospodarskega stališča, ste večinoma kontra. Koliko upijete o nemški nevarnosti, ko pa pride deželni odbor s projekti, ki bi naše ljudstvo gospodarsko utrdili, ste pa kontra. Po teh natančnih informacijah, ko ste lahko videli, s kako premišljenostjo je deželni odbor 4 leta delal, predno je prišel s tem podjetjem, zopet upijete in pravite: Mi smo kontra, ker naše ljudstvo za to reč še ni zrelo; nazadnje omenjate še finančno stran podjetja, češ saj ni pokritja. Zato pravim, značilno je za liberalno stranko, da ste povsod, koderkoli dežela ali država snuje kako podjetje, ki bi kaj neslo, kontra. To se vidi na Dunaju in povsod drugod. Nasprotnim strankam je menda prirojeno, da deželay ne privoščiijo, če hočejo iz lastne inicijative kaj izpeljati, kar bi bilo ljudstvu v korist.

Tudi uprava bo zelo priprosta, saj bode lahko neposredno posloval dotični uradnik, ki je v cen-

trali pri deželnem odboru, torej ne bo kakih posebnih stroškov.

Po tem kratkem odgovoru predlagam, da visoki deželni zbor sprejme predloge, kakor so obseženi pod točko 1., 2. in 3. poročila deželnega odbora in pa dodatni predlog gospoda poslanca Jarca.

Deželni glavar:

Bomo glasovali.

1. točka odsekovih predlogov se glasi (bere — lieft):

„Podano poročilo deželnega odbora se vzame na znanje.“

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete tej točki, da izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschiedt.)

1. točka je sprejeta.

2. točka se glasi (bere — lieft):

„Deželni odbor se pooblasti, da dogradi završniško silotvorno napravo in ukrene vse, kar je potrebno, da se čimpreje spravi v obrat.“

Gospodje, ki pritrjujete tej točki, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschiedt.)

2. točka je sprejeta.

3. točka se glasi (bere — lieft):

„Deželnemu odboru se naroča, naj nadaljuje akcijo za uporabo kranjskih vodnih sil kar najenergičneje in odredi vse, kar bi moglo to uporabo kar čimpreje uresničiti.“

Prosim tisto gospodo, ki sprejme to točko, da izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschiedt.)

Sprejeto.

Sedaj bomo glasovali še o 4. točki, katero predlaga gospod poslanec Jarc, in ki se glasi (bere — lieft):

„4. Za izvršitev del navedenih pod 2. in 3. točko, se dovoli deželnemu odboru kredit v najvišjem znesku 2 milijonov kron.“

Prosim tisto gospodo, ki pritrjuje tudi tej točki, da izvoli ustati.

(Zgodi se. — Geschiedt.)

Sprejeto.

S tem je rešena ta točka dnevnega reda. Prehajamo k točki:

5. Poročilo šolskega odseka o nekaterih premembah zakonskega načrta glede šolskega nadzorstva (k prilogi 86.).

5. Bericht des Schulausschusses über einige Änderungen des Gesetzentwurfes betreffend die Schulaufsicht (zur Beilage 86.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Lavrenčič:

Visoka zbornica! V seji dne 13. oktobra 1909. sprejeti zakonski načrt o šolskem nadzorstvu se je poslal vladi z zaprosilom, da mu izposluje Najvišje potrjenje. Deželna vlada je ta zakonski načrt vrnila deželnemu odboru, vsled česar je deželni zbor v VIII. seji dne 13. februarja 1912. sklenil spremembo nekaterih paragrafov.

Tako spremenjeni zakonski načrt se je znova predložil vladi, da mu izposluje Najvišje potrjenje. V tem je pa zadobil Najvišje potrjenje od deželnega zbora v XXXI. seji dne 27. oktobra 1910. sklenjeni zakonski načrt, s katerim se nekatera določila zakona z dne 25. februarja 1870., dež. zak. št. 11, o šolskem nadzorstvu od primera do primera razveljavljajo in na katerega podstavi je vladi možno izvršiti svojo namero, da se polagoma prevzamejo v državno službo učne osebe, ki služijo kot okrajni šolski nadzorniki, a spadajo med nedržavne učitelje na ljudskih in meščanskih šolah. Ker se bo to polagoma izvršilo, bomo imeli nekaj časa državne in nedržavne šolske nadzornike, vsled česar je deželni odbor v prilogi 86. prilagodil tem razmeram besedilo paragrafov 32. in 33. načrta novega zakona o šolskem nadzorstvu. Tem povodom se mu je tudi videlo umestno, da se spremeni deloma besedilo §§ 20. in 23. v seji dne 13. oktobra 1910. sklenjenega zakonskega načrta o šolskem nadzorstvu, da se spravi njihovo besedilo v popolno skladje, zlasti kar se tiče glasovalne pravice okrajnih šolskih nadzornikov v mestnem, oziroma v okrajnem šolskem svetu.

Šolski odsek, ki je vzel v pretres po deželnem odboru predlagane premembe paragrafov 20, 23, 32 in 33 v seji dne 13. oktobra 1909 sklenjenega zakona, kakor razvidno iz priloge 86, oziroma poročila šolskega odseka, je tem spremembam deželnega odbora pritrdil in je le pri paragrafu 20, točka 6, in paragrafu 32, odstavek 7, sklenil nastopne premembe.

Paragraf 20 naj se v slovenskem tekstu torej glasi (bere — lieft):

§ 20. V mestih z lastnim statutom izvršuje šolsko nadzorstvo mestni šolski svet, ki združuje v sebi področje krajnega in okrajnega šolskega sveta ter je takole sestavljen:

1.) Predsednik mu je župan ali njegov namestnik v mestnem magistratu;

2.) vsako versko družbo, ki šteje v mestnem šolskem okraju nad 500 duš, zastopa v mestnem šolskem svetu po en duhovnik ali njegov namestnik, ki ju določi pristojna višja verska oblast;

3.) skupščina stalno nameščenega učiteljstva dotičnega mestnega šolskega okraja voli v mestni šolski svet izmed sebe dva strokovnjaka - učitelja in dva namestnika z glasovnicami in skupno;

4.) občinski zastop voli v mestni šolski svet izmed sebe ali pa izmed drugih oseb, ki morejo biti voljene v občinski zastop, štiri člane in štiri

namestnike. Kdor izgubi pravico, biti voljen v občinski zastop, se izloči iz mestnega šolskega sveta;

5.) deželni odbor odpošlje v mestni šolski svet dva zastopnika in njuna namestnika;

6.) Člani mestnega šolskega sveta so končno okrajni šolski nadzorniki mestnega šolskega okraja.

Za člana, ki ju odpošlje deželni odbor, veljajo glede pasivne volilne pravice in izgube mandata ista načela kakor za zastopnika, omenjena pod 4.

Nemški tekst:

§ 20. In Städten mit eigenem Statut wird die Schulaufsicht von dem Stadtschulrate geführt, welcher den Wirkungsbereich des Orts- und Bezirksschulrates in sich vereinigt und folgendermaßen zusammengesetzt ist:

1.) Vorsitzender ist der Bürgermeister oder sein Stellvertreter im Stadtmagistrate;

2.) jede Glaubensgenossenschaft, deren Seelenzahl im städtischen Schulbezirke mehr als 500 beträgt, ist im Stadtschulrate durch einen von der zuständigen konfessionellen Oberbehörde bestimmten Geistlichen oder dessen Ersakmann vertreten;

3.) die Lehrerversammlung der definitiv angestellten Lehrerschaft des betreffenden Stadtschulbezirkes wählt aus ihrer Mitte zwei Fachmänner im Lehramte nebst zwei Ersakmännern mit Stimmzetteln und gleichzeitig in den Stadtschulrat;

4.) die Gemeindevertretung wählt aus ihrer Mitte oder aus den anderen zur Gemeindevertretung Wählbaren vier Mitglieder und vier Ersakmänner in den Stadtschulrat. Der Verlust der Wählbarkeit in die Gemeindevertretung zieht den Austritt aus dem Stadtschulrate nach sich;

5.) der Landesausschuß entsendet zwei Vertreter des Landes und zwei Ersakmänner in den Stadtschulrat;

6.) Mitglieder des Stadtschulrates sind endlich die Bezirksschulinspektoren des Stadtschulbezirkes.

Die vom Landesausschuße entsendeten Mitglieder sind in Bezug auf Wählbarkeit und Mandatverlust nach denselben Gesichtspunkten zu beurteilen, wie die sub 4 erwähnten Vertreter.

§ 32. naj se glasi v slovenskem tekstu (bere — lieti):

§ 32. Okrajni šolski nadzorniki izvršujejo v prvi vrsti nad ljudskim šolstvom dotičnega šolskega okraja v pedagoško-didaktičnem oziru nadzorstvo, ki pristoji državi; zato jim gre pridevek „cesarsko-kraljevi“.

Okrajnega šolskega nadzornika imenuje minister za bogočastje in nauk za dobo šestih let izmed sposobnih strokovnjakov na podlagi ternopredloga, ki ga stavi deželni šolski svet, ko je zaslišal okrajni šolski svet.

Ta omejitev opravilne dobe ne velja za okrajne šolske nadzornike, ki so nastavljeni kot državni uradniki.

Vsakemu okrajnemu šolskemu nadzorniku se odkaže po en nadzorstveni okraj.

Ta nadzorstveni okraj obsegaj redoma en šolski okraj.

Nadzorstveni okraj določi minister za bogočastje in nauk na podlagi predloga deželnega šolskega sveta.

Če se okrajni šolski nadzornik ne vzame iz okrajnega, oziroma mestnega šolskega sveta, vstopi vsled svojega imenovanja z glasovalno pravico v okrajni, oziroma mestni šolski svet. Če se vzame okrajni šolski nadzornik iz okrajnega, oziroma mestnega šolskega sveta, preneha z njegovim imenovanjem njegov dosednji mandat v okrajnem, oziroma mestnem šolskem svetu in je ukreniti potrebno radi primerne izpopolnitve števila članov.

Neposredno nadzorovanje verouka pristoji konfesionalnemu oblastvu.

Nadzorno pravico nad veroukom, ki pristoji po § 2. državnega zakona z dne 25. maja 1868, drž. zak. št. 48, državi, izvršuje pred vsem okrajni šolski nadzornik; to nadzorstvo se mora omejevati zgolj na varovanje splošnega šolskega in učnega reda.

Nemški tekst:

§ 32. Die dem Staate zustehende Aufsicht über das Volksschulwesen des Schulbezirkes wird in pädagogisch-didaktischer Richtung zunächst durch den Bezirksschulinspektor ausgeübt; demselben kommt daher das Prädikat „kaiserlich-königlich“ zu.

Der Bezirksschulinspektor wird aus den hiezu geeigneten Fachmännern auf Grund eines vom Landeschulrate nach Einvernahme des Bezirksschulrates zu erstattenden Vorschlages vom Minister für Kultus und Unterricht auf die Dauer von sechs Jahren ernannt.

Diese Beschränkung der Funktionsdauer hat für die als Staatsbeamte angestellten Bezirksschulinspektoren keine Geltung.

Jedem Bezirksschulinspektor wird ein Inspektionsbezirk zugewiesen.

Dieser Inspektionsbezirk soll in der Regel einen Schulbezirk umfassen.

Den Inspektionsbezirk bestimmt über Antrag des Landeschulrates der Minister für Kultus und Unterricht.

Wird der Bezirksschulinspektor nicht dem Bezirks-, beziehungsweise dem Stadtschulrate entnommen, so tritt er infolge seiner Ernennung als stimmberechtigt in den Bezirks-, beziehungsweise Stadtschulrat ein. Wird der Bezirksschulinspektor dem Bezirks-, beziehungsweise dem Stadtschulrate entnommen, so erlischt mit seiner Ernennung sein bisheriges Mandat im Bezirks-, beziehungsweise im Stadtschulrate und es ist wegen entsprechender Ergänzung der Zahl der Mitglieder das Entsprechende zu veranlassen.

Die unmittelbare Beaufsichtigung des Religionsunterrichtes steht der konfessionellen Behörde zu.

Daß dem Staate nach § 2 des Reichsgesetzes vom 25. Mai 1868, R. G. Bl. Nr. 48, zustehende Aufsicht über denselben wird zunächst durch den Bezirksschulinspektor ausgeübt und hat sich lediglich auf die Wahrung der allgemeinen Schul- und Unterrichtsordnung zu beschränken.

Šolski odsek torej predlaga (bere — lieti):

„Izpremembam §§ 20., 23., 32. in 33. se v zmislu predloge deželnega odbora, oziroma šolskega odseka v gorinavedenem zmislu pritrdi.“

Deželni glavar:

Otvorjam debato. K besedi se je oglasil in sicer „contra“ gospod poslanec Gangl.

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica! Poročilo deželnega odbora, oziroma šolskega odseka o nekaterih izpremembah zakona o šolskem nadzorstvu, kakor leži tukaj pred nami in ki je danes v razpravi, se tiče samo enega dela celote. Imel sem že meseca oktobra l. 1909. tako v šolskem odseku kakor tudi javno v zbornici priliko poudarjati stališče svoje in svojih somišljenikov, stališče na katerem si mislimo presnovno zakona o šolskem nadzorstvu. Mi smo se takrat izrekli proti inštituciji krajnih šolskih nadzornikov, izrekli smo se za to, da naj imajo krajni šolski sveti bolj gospodarski, oziroma upravni značaj, izrekli smo se za to, da naj učiteljstvo samo voli svoje zastopnike v deželnem šolskem svetu, kakor voli svoje zastopnike v okrajne šolske svete, in smo utemeljevali to s tem, da moremo za zastopnike učiteljstva smatrati samo tiste, ki si jih učiteljstvo samo izvoli.

Predvsem smo se izjavili takrat, da bi bilo umestnejše, da se prej nego se vzamejo v pretres drugi zakoni glede šolstva, uredi materialno stališče kranjskega učiteljstva.

Z ozirom na te točke in pa še na nekatere druge, ki smo jih takrat poudarjali v odseku in v zbornici, sem imel čast staviti v imenu svojih somišljenikov vse polno izpreminjevalnih predlogov in tudi nekaj resolucij, toda vsi ti izpreminjevalni predlogi z malimi izjemami niso bili sprejeti. Zategadelj sem meseca februarja letos, ko smo zopet imeli v razgovoru nekatere izpremembe glede zakona o šolskem nadzorstvu, izrekel svoje principialno stališče, da se nam ne kaže spuščati se v razpravo, ker se naši nasveti in predlogi prav nič ne uvažujejo.

Na istem stališču stojim tudi danes. Poročilo deželnega odbora, kakor je sedaj v razpravi, tudi ne odgovarja tistim načelom in tistim nazorom, kakor sem imel priliko jih zagovarjati v odseku in tudi javno v zbornici, temveč se glase določbe v nekaterih točkah še slabše, kakor pa določbe deželnega zakona z dne 25. februarja 1870., dež. zak. št. 11. Opozarjam samo na §§ 20. in 23., kjer je govor o sestavi mestnega, oziroma okrajnega šolskega sveta.

§ 20. govori (bere — ličt):

„V mestih z lastnim statutom izvršuje šolsko nadzorstvo mestni šolski svet, ki združuje v sebi področje krajnega in okrajnega šolskega sveta ter je takole sestavljen:

1.) Predsednik mu je župan ali njegov namestnik v mestnem magistratu;

2.) vsako versko družbo, ki šteje v mestnem šolskem okraju nad 500 duš, zastopa v mestnem

šolskem svetu po en duhovnik ali njegov namestnik, ki ju določi pristojna višja verska oblast;

3.) skupščina stalno nameščenega učiteljstva dotičnega mestnega šolskega okraja voli v mestni šolski svet izmed sebe dva strokovnjaka-učitelja in dva namestnika z glasovnicami in skupno;

4.) občinski zastop voli v mestni šolski svet izmed sebe ali pa izmed drugih oseb, ki morejo biti voljene v občinski zastop, štiri člane in štiri namestnike. Kdor izgubi pravico, biti voljen v občinski zastop, se izloči iz mestnega šolskega sveta;

5.) deželni odbor odpošlje v mestni šolski svet dva zastopnika in njuna namestnika;

6.) član mestnega šolskega sveta z glasovalno pravico je končno okrajni šolski nadzornik mestnega šolskega okraja.

Za člana, ki ju odpošlje deželni odbor, veljajo glede pasivne volilne pravice in izgube mandata ista načela kakor za zastopnika, omenjena pod 4.“

V § 23. govori točka 3. sledeče (bere — ličt):

„iz dveh veščakov-učiteljev in njunih namestnikov, ki jih izvoli skupščina definitivno nameščenega učiteljstva šolskega okraja z glasovnicami in skupno.“

Mi smo že l. 1909., ko je bil prvič v razpravi zakon o šolskem nadzorstvu, predlagali, da se naj dovoli udeležiti se volitve v mestni, oziroma okrajni šolski svet vsemu učiteljstvu, torej tudi tistemu, ki še ni definitivno nastavljeno, ker je provizorično učiteljstvo skoro bolj potrebno svojega zastopnika v mestnem, oziroma okrajnem šolskem svetu, kakor pa definitivno nameščenemu učiteljstvu. Opozarjam samo na slučaje, ki se večkrat dogajajo, da mora provizorično nameščen učitelj ali učiteljica časih po več mesecev čakati na to, da se mu nakažejo dotične remuneracije. Ako večina šolskega odseka, oziroma te visoke zbornice vztraja na tem, da provizorično nastavljenemu učiteljstvu ne gre udeleževati se volitev v vse zastope, potem bi bilo vsekakor opravičeno in utemeljeno, da se ta pravica ne odvzame vsaj tistemu delu učiteljstva, ki sicer še ni definitivno nastavljeno, ki pa ima že drugi izpit, to je izpit o učni usposobljenosti. V tem pogledu ne stavljam nobenega predloga, ampak če se gospodu poročevalcu to zdi umestno, prosim, da blagovoli moje opazke uvaževati. Poleg tega pa vidim tukaj, da je v točki 3. § 20. zapisano, da voli učiteljstvo v mestni šolski svet dva strokovnjaka-učitelja, v okrajni šolski svet pa voli, kakor pravi točka 3. § 23., dva veščaka-učitelja.

Mi smo zmerom pri vseh razpravah o presnovi zakona o šolskem nadzorstvu poudarjali svoje principialno stališče, da se naj da učiteljstvu pravico do zastopnikov tako v deželnem, kakor tudi v mestnem in okrajnem šolskem svetu, torej je bil govor samo o zastopnikih učiteljstva, ne pa o učiteljih-strokovnjakih v mestnem šolskem svetu, ali o učiteljih-veščakih v okrajnem šolskem svetu.

Potemtakem bi imeli v teh treh korporacijah zastopstvo učiteljstva razdeljeno na tri dele. Ne

zdi se mi tudi logično govoriti o zastopnikih učitelstva v deželnem šolskem svetu, ker teh zastopnikov, kakor sem že prej poudarjal, ne voli učitelstvo samo, ampak jih imenuje vlada, oziroma ministrstvo.

To so torej razlogi, ki me silijo, da v imenu svoje stranke tudi danes izjavljam, da tudi za izpremembe zakona o šolskem nadzorstvu v tej obliki, kakor so nam sedaj predložene, ne moremo glasovati. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum.)

Deželni glavar:

K besedi je nadalje oglašen kot kontragovornik gospod poslanec dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger:

Höher Landtag! Die Abänderungen, die der Schulausschuß beantragt, sind teils durch das Stadium, in welchem sich die Aktion betreffend die Verstaatlichung der Bezirksschulinspektoren befindet, von selbst gegeben, teils decken sich diese Abänderungen mit den Anträgen, die wir bei der wiederholten Beratung des Schulaufsichtsgesetzes gestellt haben, und daher ist es begreiflich, daß wir für die heutigen Abänderungen stimmen werden.

(Predsedstvo prevzame deželnega glavarja namestnik baron Liechtenberg. — Den Vorsitz übernimmt Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg.)

Wenn ich mich zum Worte gemeldet habe, so geschah es hauptsächlich deshalb, um von unserer heutigen Abstimmung jede Mißdeutung abzuhalten und unsere Abstimmung vor der Auslegung zu bewahren, daß wir nunmehr mit dem Schulaufsichtsgesetz einverstanden seien und den Widerstand gegen dasselbe aufgegeben hätten.

Hohes Haus! Wenn wir heute in der etwas prekären Lage sind, für die Änderung einiger Paragraphen stimmen zu müssen, ohne gleichzeitig in der Lage zu sein, durch die Schlußabstimmung unsere Stellung gegen das ganze Gesetz zu präzisieren, so muß ich auf den eigenartigen Vorgang hinweisen, daß das am 13. Februar 1912 beschlossene Schulaufsichtsgesetz behufs Erwirkung der Allerhöchsten Sanction beim Unterrichtsministerium erliegt und wir jetzt hier über die gleiche Materie, die der Entwurf beim Unterrichtsministerium enthält, gleichsam ein Supplementgesetz beschließen sollen, welches dann, ich weiß nicht wo, ob in Laibach oder Wien, die Schlußredaktion dadurch erhalten soll, daß die geänderten Paragraphen in den Februar-Entwurf eingeschoben werden, — anstatt daß man den Februar-Entwurf zurückgezogen und unter Anschluß der Änderungen, die heute beantragt werden, vor das Haus gebracht, das ganze Gesetz beschlossen und dann das komplette Gesetz dem Ministerium vorgelegt hätte.

Dieses Vorgehen ist umso eigentümlicher, als es sich bei der Beratung des Schulaufsichtsgesetzes im Fe-

bruar 1912 die Mehrheit dieses hohen Hauses mit einer Energie, die einer besseren Sache wert gewesen wäre, in den Kopf gesetzt hatte, die Beratung im Schulausschuß hintanzuhalten, während diesmal die Abänderungen ohne Anstand dem Schulausschuß zugewiesen worden sind und dort beraten wurden, allerdings wieder mit dem Manko: ohne daß der Februar-Entwurf vorgelegt wurde.

Hohes Haus! Ich glaube, daß zur Hintanhaltung solcher formellen Mängel der gerade Weg doch der beste wäre.

In meritaler Hinsicht hätte ich aber folgendes zu bemerken:

Wir haben bei der Beratung des Schulaufsichtsgesetzes am 13. Februar 1912 unsere Stellungnahme zum Gesetzentwurf davon abhängig gemacht, ob die Minderheitsanträge angenommen werden oder nicht. Einzelnen unserer Wünsche ist nun Rechnung getragen worden, doch nicht allen. So haben wir unter anderem bei § 39 beantragt, daß die Bestimmung, nach welcher die Regierung bei der Ernennung des Landes Schulratsmitgliedes aus dem Stande der Übungs-, Volks- und Bürgerichullehrer an den Ternovorschlag des Landesausschusses gebunden sein soll, ausgeschaltet und der Regierung diesbezüglich das freie Verfügungsrecht eingeräumt werde. Wir haben hiebei darauf hingewiesen, daß wir nach Möglichkeit für die Rechte des Landes eintreten, daß wir aber in der heutigen Vertretung des Landes im Landeschulrate nicht die Vertretung des Landtages sondern die Vertretung der Landtagsmehrheit erblicken und daß auch dieser Vertreter der Lehrer, wenn auch er über Ternovorschlag des Landesausschusses ernannt wird, nur als Vertreter der Landtagsmehrheit anzusehen sein wird.

Diesem unseren Antrage ist auch im heutigen Entwurfe nicht Rechnung getragen worden. Wenn wir aber nach dieser einschränkenden Auslegung doch für die Anträge des Schulausschusses stimmen, so geschieht es, weil wir in denselben eine wesentliche Verbesserung des Gesetzentwurfes erblicken.

Deželni glavar

(prevzame predsedstvo — den Vorsitz übernehmend):

Ker nihče več ni oglašen k besedi je debata zaključena in ima samo še gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Lavrenčič:

Mislim, da mi ni treba izgubljati nobenih nadaljnih besed več, ker se je zadeva z naše strani vsestransko pojasnjevala v tej zbornici. Le to konstatiram, da so predlagane spremembe edinole posledica že potrjenega zakona o okrajnih šolskih nadzornikih. Ločiti se je namreč moralo tukaj med okrajnimi šolskimi nadzorniki, ki bodo državni uradniki, in onimi, kateri še ne bodo takoj državni uradniki.

Predlagam še enkrat, da se sprejme predlog šolskega odseka, kakor sem ga stavil v njega imenu

Deželni glavar:

Glasovali bomo, ker ni predlagana nobena sprememba, o vseh od šolskega odseka predlaganih paragrafov skupno, razun če se želi ločeno glasovanje?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker temu ni tako, bomo torej glasovali skupno in jaz prosim tedaj tiste gospode, ki pritrujejo §§ 20., 23., 32. in 33. po besedilu šolskega odseka, da izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geführt.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Predno preidemo k nadaljnji točki dnevnega reda, to je k poročilom upravnega odseka pod točko 6., črke „a“ do „g“, bom odgovoril na nekatere interpelacije, ki so bile stavljene do mene.

Gospodje poslanci Lavrenčič in tovariši so stavili na mene sledečo interpelacijo (bere — liest):

„V zadnjem času so se ponavljali napadi na c. in kr. praharne in c. in kr. municijska skladišča tako pogosto in tako zlobno premišljeno, da so prebivalci mesta Kamnik začeli se prav utemeljeno bati, če ne pride danes ali jutri na vrsto napad tudi na Kamniško c. in kr. praharno.

Ta strah je bil tembolj utemeljen, ker ima c. in kr. praharna v Kamniku v primeri z dosedaj napadenimi c. in kr. praharnami in skladišči tako primitivno stražo, da se lahko trdi, da je c. in kr. praharna v Kamniku lehkomišljeno zastražena. Straži namreč par civilnih delavcev.

Z ozirom na to je mestna občina Kamnik po svojem občinskem zastopu sklenila zahtevati od vojaške oblasti, naj c. in kr. praharno v Kamniku primerno z vojniki zastraži.

K temu koraku se je čutil mestni zastop kamniški prisiljen ne samo vsled skrbi za varnost osebe in lastnine občanov, nego tudi zaradi prometa tujcev, ki bi utegnili trpeti, če bi ostale sedanje stražne razmere tako primitivne.

Ta sklep mestnega občinskega zastopa je mestno županstvo primerno sporočilo c. in kr. vojaškim oblastim.

Podpisani vprašamo:

1.) Ali je preblagorodnemu gospodu deželnemu glavarju znano, kako nezadostno je c. in kr. praharna v Kamniku zastražena?

2.) Ali je preblagorodni gospod deželni glavar pripravljen z vsemi močmi podpirati akcijo mestnega zastopa kamniškega na pristojnih mestih, vzlasti opozarjati c. in kr. vojno ministrstvo, kako silna in nujna je ta zadeva?“

Na to vprašanje imam čast odgovoriti, da bom po svojih močeh podpiral akcijo mestne občine Kamniške.

(Odobranje na levi. — Beifall links.)

Nadalje so stavili na-me interpelacijo gospodje poslanci dr. Novak in tovariši, ki se glasi (bere — liest):

„V zadnjem zasedanju je sklenil deželni zbor kranjski, da naj izplača deželni odbor po svoji previdnosti onim učiteljem in učiteljicam, ki dosedaj še niso bili deležni draginjske doklade, po svoji previdnosti 25 % draginjsko doklado.

Do danes še deželni odbor ni nakazal učiteljem in učiteljicam te draginjske doklade.

Neumevno se nam vidi to preziranje sklepov deželnega zbora od deželnega odbora. In ker se povzroča s tem preziranjem učiteljstvu tudi materialna krivica, dovoljujemo si staviti na gospoda deželnega glavarja vprašanje, zakaj se ta draginjska doklada do sedaj učiteljem še ni izplačala in ali misli odrediti gospod deželni glavar, da se zadevni sklep deželnega zbora nemudoma izvrši.“

Na to vprašanje mi je čast odgovoriti sledeče:

Deželni odbor ni dobil naloga, izplačati dotičnim učiteljem in učiteljicam 25 % draginjske doklade, temveč pooblastilo, dovoliti draginjsko doklado do 25 % tudi takim učiteljem in učiteljicam, ki je doslej niso deležni — in pa nalog, da preiskuje lokalne in individualne razmere zadevnega učiteljstva. Zaradi tega je deželni odbor izdal okrožnico na vsa županstva, katera morajo poznati te lokalne in individualne razmere, da se o njih izrečejo deželnemu odboru. Deželni odbor je ukrenil obsežna poizvedovanja in bo na podlagi uspehov teh poizvedovanj rešil po svoji previdnosti nalog, ki mu ga je dal visoki deželni zbor.

Nadalje so stavili gospodje poslanci dr. Novak in tovariši do mene interpelacijo v sledeči zadevi (bere — liest):

„V Ljubljani izhajajoči dnevnik „Slovenec“ je dne 21. novembra 1911, št. 267 prinesel med ljubljanskimi novicami nek članek, v katerem se dolži gospoda Adolfa Ribnikarja, tržnega nadzornika mesta Ljubljane, da se je vdeležil znanih demonstracij v Ljubljani dne 18. septembra 1908.

Deželni odbor je povzel to notico za povod obširni preiskavi in enostranskemu zaslišavanju očitilcev, da bi dognal gradivo za kazensko ovadbo proti gospodu Adolfo Ribnikarju na državno pravdnništvo.

Posamezniki, ki so se povabili na zaslišanje odzvali, ne da bi si bili pri tem v svesti, da jih ne veže nobena dolžnost se takim vabilom odzvati in da zamorejo taka povabila enostavno vreči v koš, so bili zaslišani od enega gospoda deželnega odbornika, ter se je njihova izpoved zapisala na zapisnik, kakor to še posebej spodaj navajamo.

Pod firmo deželnega odbora podpisal in vložil je za deželnega glavarja gospod dr. Lampe dne 3. maja 1912 ovadbo na c. kr. državno pravdnništvo proti gospodu Adolfo Ribnikarju. V tej ovadbi obdoljuje deželni odbor gospoda Ribnikarja, da se je na kaznjiv način vdeležil demonstracij in sicer pobijanja šip na kazinskem poslopu ter poškodovanja hiše krojača gospoda Antona Reisnerja.

Kakor je iz ovadbe razvidno, je deželni odbor zaslišaval razne priče, ki so glasom tega zaslišanja

vse potrdile krivdo gospoda Ribnikarja. Kot povod za svoje postopanje in uradno preiskavo navaja ovadba glede enega dejanja gori navedeno notico „Slovenčevo“, glede drugega dejanja pa navaja kot povod za preiskavanje in ovadbo na državno pravdnštvo: „Ker so o poškodbi hiše gospoda Reisnerja krožile po mestu najrazličnejše govorice.“

Ker so tedaj krožile „najrazličnejše govorice po mestu“, zato je deželni odbor po zahtevu te ovadbe prevzel nalogo preiskovalnega sodnika.

Efekt tega zaslišavanja deželnega odbora in ovadbe je bila sicer obtožba c. kr. državnega pravdnštva proti gospodu Adolfu Ribnikarju, kateri pa je sledila dne 6. julija 1912 razsodba c. kr. deželnega sodišča v Ljubljani, glasom katere je deželno sodišče gospoda Ribnikarja oprostilo vseh točk obtožbe, ker se je izkazala njegova nedolžnost in seveda tudi popolna neutemeljenost ovadbe deželnega odbora.

Tekom glavne obravnave so nič manj kot tri priče potrdile pod prisego, da je od deželnega odbora na zapisnik zapisana izjava prič napačno zapisana.

Kakor je izjavil pri obravnavi gospod dr. Triller, deželni odbornik, se je ta akcija v deželnem odboru vršila brez njegove vednosti.

Po mnenju podpisancev deželni odbor ni za to tukaj, da pobira članke iz raznih časopisov ter poizveduje po „govoricah, ki krožijo po mestu“ in potem vpeljuje preiskave in dela ovadbe na državno pravdnštvo; tak delokrog sploh ni odložen deželnemu odboru.

Zategadelj vprašamo gospoda deželnega glavarja:

Ali je z njegovo vednostjo in z njegovim privoljenjem zaslišaval v imenu deželnega odbora kak član deželnega odbora razne priče in ali je gospod dr. Lampe z vednostjo in privoljenjem gospoda deželnega glavarja vložil ovadbo na državno pravdnštvo?

Ali misli gospod deželni glavar — za slučaj, da pritrdi našemu mnenju, da ne spada v delokrog deželnega odbora pobirati notice iz časopisja ter poizvedovati o „najrazličnejših govoricah po mestu“ in jih jemati za podlago zaslišavanju po kakem gospodu deželnemu odborniku kot takim in ovadbam na državno pravdnštvo — odrediti, da se v prihodnje tako postopanje in napačno razumevanje dolžnosti deželnega odbora opusti in da se v imenu gospoda deželnega glavarja ne vršijo več take preiskave in ne vlagajo take ovadbe, ter s tem preprečijo krivična preganjanja?

Ali misli gospod deželni glavar o vseh takih korakih obvestiti deželni odbor kot tak in odrediti, da se imajo o takih korakih izvršiti sklepi deželnega odbora, ne pa prepustiti posameznim gospodom deželnim odbornikom, da na svojo roko izvršujejo na podlagi notic po časopisju in „najrazličnejših govoric po mestu“ preiskave in vlagajo ovadbe brez sklepa deželnega odbora.“

Na to interpelacijo imam čast odgovoriti sledeče:

Zaslišavanje prič od strani občinskega referenta deželnega odbora se ni vršilo na podlagi „Slovenčeve“ notice, temveč na podlagi uradnega poročila mestnega magistrata ljubljanskega (Klici na levi — Rufe linš: „Čujte, čujte!“), ki vsebuje uradno izjavo policijskega šefa ljubljanskega mesta, katera obsega med drugim tudi stavek, glasom katerega je ob času septemberskih dogodkov bivši župan Hribar naročil šefu ljubljanske policije, da je z Ribnikarjem postopati „prizanesljivo“ (Klici na levi — Rufe linš: „Čujte, čujte!“), iz česar je sklepati, da je Hribar sam moral imeti svoje posebne nazore o vlogi Ribnikarjevi, kajti sicer ne vem, zakaj bi bil on dal policijskemu šefu nalog, da naj prizanesljivo proti njemu postopa.

Na podlagi te uradne izjave je šele občinski referent deželnega odbora smatral kot svojo dolžnost, klicati priče, da dožene objektivni položaj bodisi v za obdolženega mestnega uradnika ugodnem ali neugodnem zmislu. To je bila gotovo dolžnost občinskega referenta, ako se pomisli, da je imenovan Adolf Ribnikar uradnik mesta ljubljanskega in sicer uradnik še celo v samostojnem delokrogu občine, v katerem oziru je deželni odbor najvišja predpostavljena oblast, katera je torej zelo interesirana na tem, kake vrste so organi podrejenih mu avtonomnih oblasti.

Ko so ta zaslišavanja dognala material, kakoršnega interpelacija sama označuje s tem, ko pravi, da je ta material potrdil krivdo Ribnikarjevo, je smatral v moji odsotnosti moj namestnik kot svojo dolžnost, da je odstopil tozadevni akt tja, kamor edino spada, namreč državnemu pravdnštvu in prepustil pristojni justični oblasti odločitev, ali je kaj na stvari, ali ne.

Tudi ni res, da je „efekt tega zaslišavanja deželnega odbora in ovadbe bila obtožba državnega pravdnštva proti Ribnikarju“, kajti, kolikor je meni in vsakemu juristu znano, državno pravdnštvo nikdar ne dvigne obtožbe na podlagi kake ovadbe, temveč najprej odredi odstop akta preiskovalnemu sodniku in šele na podlagi sodnijskih preiskovalnih aktov se potem državni pravdnik odloči, ali vložiti obtožnico ali ne. Gotovo ni imel deželni odbor niti najmanjše ingerence na to, ali je državni pravdnik smatral dotični material, ki mu ga je podal c. kr. preiskovalni sodnik, kot zadosten, da se je odločil dvigniti obtožbo proti Ribnikarju ali ne; da je pa državni pravdnik smatral za svojo dolžnost, na podlagi sodnijskih spisov dvigniti obtožnico in da je ta obtožnica tudi prišla v pravno moč, je najboljši dokaz, da je pač bil dan proti Adolfu Ribnikarju tak material, da se je prepustilo sodnikom, na podlagi prostega prepričanja in presojanja dokazil izreči se o krivdi ali nekrivdi imenovanega občinskega uradnika Adolfa Ribnikarja.

Kar se tiče trditve interpelacije, da so „tekem glavne obravnave nič manj kot tri priče potrdile pod prisego, da je od deželnega odbora na zapisnik zapisana izjava prič napačno zapisana“, — moram izjaviti, da meni o tem ni nič znano, ker sodnih aktov nisem imel prilike čitati in to tudi ni moja naloga, ampak če so priče kaj takega izjavile pod prisego, so to pač storile na svojo lastno odgovornost, to pa lahko rečem kot deželni glavar, in za to prevzamem jaz sam osebno odgovornost, da so se v deželnem odboru izjave prič gotovo zapisale natančno tako, kakor so bile tukaj oddane.

Drugega na to interpelacijo nimam odgovoriti.

Za odgovor na neko interpelacijo ima tudi še besedo gospod deželni odbornik dr. Zajec.

Referent deželnega odbora dr. Zajec:

Gospod poslanec Kobi je v včerajšnji seji stavil do gospoda deželnega glavarja sledeči vprašnji (bere — lieft):

„1. Zakaj ni poskrbel deželni odbor v zdravstvenem okrožju Idrija za substitucijo okrožnega zdravnika?

2. Ali je res, da je deželni odbor odklonil substitucijo po c. kr. rudniških zdravnikih v Idriji?“

Na ti vprašanji odgovarjam kot referent deželnega odbora sledeče:

Koj ko je bil okrožni zdravnik dr. Pavel Indra na lastno prošnjo premeščen v Kostanjevico in je koncem aprila zapustil svoje mesto v Idriji, je deželni odbor razpisal okrožje idrijsko. Obenem se je deželni odbor z dopisom z dne 23. aprila 1912 št. 9617 obrnil na c. kr. rudniško ravnateljstvo v Idriji s prošnjo, da dovoli ondotnima zdravnikoma substitucijo okrožnega zdravnika.

Rudniško ravnateljstvo je z dopisom na deželni odbor z dne 25. aprila t. l. št. 2498 prošnji deželnega odbora ustreglo, vsled česar je deželni odbor pozval zdravstveni zastopstvo ali nadomestovanje okrožnega zdravnika, da predloži izjavo obeh rudniških zdravnikov o pogojih substitucije.

V svoji izjavi sta dr. Stverak in dr. Papež stavila sledeče pogoje: 1. Na dan dobi vsak rudniški zdravnik za nadomestovanje po 10 kron. 2. Vse vožnje in obiski v interesu okrožja se zaračunajo posebej. 3. Za cepljenje se zahteva dijeta 8. oziroma 9. razreda. 4. Uradna pota v Žiri se zaračunajo posebej.

Deželni odbor je te pretirane pogoje soglasno odklonil, ker bi taka substitucija stala letno več kakor 12.000 K.

13. julija pa je županstvo v Idriji dobilo od obeh zdravnikov izjavo, da s 14. julijem dalje odklanjata kakršnokoli zastopstvo ali nadomestovanje okrožnega zdravnika, da pustita na cedilu torej tudi nedolžne otroke.

Kakor hitro je to zvedel deželni odbor, je storil konec idrijskemu škandalu in je poslal tje sekundarija deželne bolnice dr. Ješeta, ki bo vodil

zdravljenje teh otrok in pa druge posle, dokler ne zasede mesto novoimenovani okrožni zdravnik.

Iz vsega tega sledi, da je deželni odbor postal popolnoma korektno in da tudi drugače postopati ni mogel.

Dotakniti se mi je neke trditve, namreč da je deželni odbor odklonil substitucijo po rudniških zdravnikih. Ta trditev je zavijanje resnice, ker deželni odbor ni odklonil substitucije, marveč le ni mogel vsprejeti pretiranih pogojev.

Nasprotno je resnica, da sta rudniška zdravnik sama odklonila vsako nadomestovanje in odrekla sama pomoč tudi otrokom, ki so ležali težko bolni v okrožni bolnici.

Svoje postopanje opravičujeta gospoda rudniška zdravnika češ: Die Gefertigten haben nichts verschuldet, jedoch nur ihr Ansehen als f. f. Bergärzte wahren wollen und ihre Rechte als solche vertreten, da die beiden Bergärzte vom f. f. Ministerium für öffentliche Arbeiten einzig und allein für das f. f. Werk in Idria angestellt wurden.

„Ugled in veljavo“ sta toraj branila oba gospoda in sicer sta branila ugled in veljavo na ta način, da sta hladnokrvno odklonila zdravljenje otrok v okrožni bolnici, ker sta postavljena samo za rudnik; najbrže sta tudi zahtevala 12.000 kron letne nagrade le za to, ker sta nastavljena samo za rudnik. Umljivo je, da se s temi nazori c. kr. rudniških zdravnikov v Idriji dr. Stveraka in dr. Papeža deželni odbor pri najboljši volji ne more strinjati in — upam — tudi ne visoka zbornica. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Za odgovor na neko interpelacijo ima še besedo gospod deželni odbornik dr. Lampe.

Referent deželnega odbora dr. Lampe:

Gospodje poslanci Matjašič, Dermastia, Jarc in tovariši so stavili vprašanje, kako stoji zadeva zgradbe mostov čez Kolpo pri Gribljah in Luščicah.

Glede mostu v Gribljah imamo že dalje časa obravnave z hrvaško vlado in zadnji dopis iz Zagreba se glasi (bere — lieft):

„Slavnomu deželnomu odboru Kranjske
u Ljubljani.

Na cienjeni dopis od 27. lipnja 1912, br. 5600., časti se kr. hrvatska slav. dalm. zemaljska vlada predhodno priobčiti slavnom naslovu, da je kr. županijska oblast u Zagrebu požurena, da glede gradnje medjašnoga mosta kod Gribljah čim prije ovamo izvješće podnese.

U Zagrebu, dne 5. srpnja 1912.“

Torej pri županijski oblasti v Zagrebu je sedaj stvar. Ta most je v našem programu in se izvrši zgradba, ko bodo obravnave z hrvaško vlado končane.

Gre se dalje za most čez Kolpo pri Luščicah. Tudi tukaj se morajo vršiti obravnave z hrvaško vlado. Zadeva je pri stavbnem uradu, kateremu je naročeno, da se v najkrajšem času o njej izjavi.

Deželni glavar:

Prehajamo sedaj k nadaljni točki dnevnega reda, to je točka:

6. a) Poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu poslanca Pibra in tovarišev glede pospeševanja tujskega prometa na Kranjskem (št. XXVIII).

6. a) Bericht des Verwaltungsausschusses über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Piber und Genossen betreffend die Förderung des Fremdenverkehrs in Krain (3. XXVIII).

Prosim gospoda poročevalca upravnega odseka, da poroča o tej točki!

Poročevalec Piber:

Gospodje gotovo vsi uvažujete pomen tujskega prometa v deželi in zaradi tega ne bom stvari na dolgo in na široko utemeljeval, temveč samo prosim, da sprejmete predlog upravnega odseka, ki se glasi:

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da presoja in uvažuje, ali ne bi kazalo organizirati pospeševanje tujskega prometa na Kranjskem po uzoru deželnega zavoda za pospeševanje obrti na Kranjskem ali na kak drug primeren način pod nadzorstvom dežele.

Deželni odbor se pooblašča, da sme provizorično ustanoviti dogovorno z drugimi v pospeševanje tujskega prometa poklicanimi faktorji tak zavod za pospeševanje tujskega prometa na Kranjskem, toda le tako, da dežela ne prispeva več nego 6000 K na leto in se zgoraj imenovani faktorji zavežejo v primerno stalno letno podporo.

Deželnemu odboru se ima priznati pravica, da sme tak zavod kadar hoče zopet opustiti, tudi se ima nastaviti pri zavodu le provizorični, nestalni uradnik.“

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite ustati!

(Zgodi se. — Gehehelt.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljna točka je:

6. b) Poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu poslanca Vehovca in tovarišev glede ustanovitve mesta deželnega živinozdravnika za sodni okraj Žužemperk (št. XXIX).

6. b) Bericht des Verwaltungsausschusses über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Vehovec und Genossen betreffend die Kreierung der Stelle eines landchaftlichen Tierarztes für den Gerichtsbezirk Seisenberg (3. XXIX).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Gospodje poslanci Vehovec in tovariši so vložili samostalni predlog, da bi se tudi za sodni okraj Žužemperški namestil posebni deželni živinozdravnik. Upravni odsek se je posvetoval o tem predlogu in je uvaževal veliko važnost ravno živinozdravnika za ta okraj, ki ima živinorejo za svojo poglavitno gospodarsko oporo. Zaradi tega predlaga upravni odsek sledeče:

„Deželni zbor skleni:

Za okraj Žužemperk se ustanovi mesto deželnega živinozdravnika ter se naroča deželnemu odboru, da takoj po dognanih in ugotovljenih dogovorih z zastopniki prizadetih občin razpiše in popolni to mesto.“

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

K besedi se je oglašil gospod poslanec Hladnik.

Poslanec Hladnik:

Visoka zbornica! Ne zavidam Žužemperškemu okraju, da dobi svojega živinozdravnika, gotovo pa se bo opiraje se na sklep, katerega bo brezdvomno storila današnja zbornica, oglasilo tudi še mnogo drugih okrajev, ki še nimajo živinozdravnika, da bi ga dobili tudi oni. Bati se je pa, da se ne bo oglasilo zadosti prosilcev za take službe, vsaj smo čuli, da se niti za Idrijo, kjer so stalni dohodki živinozdravnika naravnost sijajni, nobeden prosilec ne oglasi, češ da je tam premalo prakse. Zato pa priporočam deželnemu odboru pri tej priliki, da naj nikoli ne izpusti iz oči vprašanja, kako naj bi se pomagalo našim kmetovalcem v

slučaju živinskih bolezni. Predvsem naj ima to zadevo v očeh zaradi tega, ker pri veterinarskem oddelku visoke c. kr. deželne vlade veje nek duh, da gospodje bolj skrbje za ugled in koristi živinozdravnikov, kakor pa za koristi kmetovalcev in za povzdigo živinoreje.

Naj navedem z nekaterimi besedami samo en slučaj v dokaz te moje trditve. V Trebnjem je dolgo vrsto let živinozdravniški pomočnik gospod Emanuel Tomšič izvrševal živinozdravniško prakso. On je bil gojenec nekdanje Bleiweissove živinozdravniške šole. Več kakor 30 let je on znal zdraviti živino. On je bil vešč zapisovati zdravila, on je zamogel tudi nadzorovati živino, ko se je nakladala na železnici, sedaj pa naenkrat ni več zmožen za zapisovanje zdravil, za pisanje receptov, in sedaj naenkrat več ne sme nadzorovati živine, ko jo nakladajo na železnici. Odkar veje v veterinarinem odseku visoke c. kr. deželne vlade duh nasproten koristim kmetovalcev, je Tomšič izgubil vso zmožnost za izvrševanje dosedanjega njegovega posla. Obrnil se je županski urad v Trebnjem na deželno vlado, prosil je tudi odbor Kmečke zveze v Trebnjem, naj bi se mu zopet dovolilo izvrševanje živinozdravniške prakse, toda v preteklem mesecu je došel odgovor, da se mu to nikakor ne more več dovoliti, ker nima zadosti in primernih spričeval. V tistem odloku se je dalje reklo, naj se kmetovalci vedno ozirajo na to, da je v Višnji gori živinozdravnik. Višnja gora je pa 25 kilometrov oddaljena in le pomislite, koliko časa in denarja bi ljudje izgubivali, če bi se za vsak slučaj kake živinske bolezni morali obračati na živinozdravnika v Višnji gori. Zatorej prosim, da bi visoki deželni zbor v svojej skrbi tudi za živinorejce v Trebanjskem okraju blagovolil sprejeti to-le resolucijo:

„Visoka c. kr. deželna vlada se naprosi, da dovoli živinozdravniškemu pomočniku v Trebnjem gospodu Emanuelu Tomšiču izvrševati živinozdravniško prakso, kakor jo je izvrševal doslej.“

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena in ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Povše:

Resolucijo gospoda poslanca Hladnika priporočam visoki zbornici v sprejem.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec priporoča resolucijo gospoda poslanca Hladnika visoki zbornici v sprejem in tedaj bomo skupno glasovali o predlogu upravnega odseka in o resoluciji gospoda poslanca Hladnika.

Gospoda, ki pritruje predlogu upravnega odseka in obenem resoluciji gospoda poslanca Hladnika, izvoli naj ustati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

6. c) Poročilo upravnega odseka o spregledanju prekoračenja normalne starosti volonterke deželnega muzeja dr. phil. Ane Schiffrer v svrhu eventualnega nameščenja v deželni službi (k prilogi 80).

6. c) Bericht des Verwaltungsausschusses betreffend die Nachsicht des überschrittenen Normalalters für die Volontärin im Landesmuseum Dr. phil. Anna Schiffrer behufs eventueller Anstellung im Landesdienste (zur Beilage 80).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Pri deželnem muzeju je vstopila kot volonterka gospodičina dr. phil. Ana Schiffrer, katera se je pokazala v svojem poslovanju, da temeljito pozna arheologijo in vse druge potrebne vede, ki pridejo pri službovanju v deželnem muzeju v pošte. Muzejsko ravnateljstvo visoko ceni to moč, vendar je pa ona prekoračila normalno starost, katerega prekoračenja jej deželni odbor sam brez deželnega zbora, če bi se šlo za kako definitivno nameščenje v muzejski službi, ne more spregledati. Ker je upati, da bo le v prilog deželnemu muzeju, ako bi ta moč imela zasesti kako prazno mesto, zaradi tega je upravni odsek sklenil staviti visokemu deželnemu zboru sledeči predlog:

„Visoki deželni zbor skleni:

Volonterki deželnega muzeja dr. phil. Ani Schiffrer se spregleda prekoračenje normalne starosti v svrhu event. definitivne namestitve v deželni službi.“

Deželni glavar:

Otvaram debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite ustati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Prehajamo k točki:

6. e) Poročilo upravnega odseka v zadevi pristave za vzrejo mladih bikov na Robežu (k prilogi 87.).

6. e) Bericht des Verwaltungsausschusses inbetreff des Jungstierhofes in Robež (zur Beilage 87.).

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! V prilogi 87. podaje deželni odbor svoje poročilo v zadevi pristave za vzrejo mladih bikov na Robežu. Iz istega je razvidno, da je deželni odbor sklep visoke zbornice z dne 26. januarja 1910, s katerim se mu je bil dovolil kredit do 50.000 K v svrhu prireditve take pristave, izvršil in v to porabil 34.000 K. Gospodje vidite iz poročila, kako obširno je to posestvo, in ravnotako lahko posnamete uspehe te naprave, iz katerih je razvidno, da se je na tej pristavi v tej kratki dobi že izredilo 170 bikov gotovo na korist naši kranjski živinoreji. Upravni odsek pa je uvaževal, da je pomanjkanje mlade plemenske živine še vedno veliko, osobito ako želimo imeti po vseh okrajih dežele dobre pasme. Dosedanji uspehi govore za to, da se ta pristava popolnoma uredi, eventualno po možnosti razširi in tako uredi, da bo mogoče tudi večje število mladih plemenskih bikov izrežati, in ker je želeti, da se potrebni plemenjaki vzrejajo doma v deželi, zaradi tega stavi upravni odsek visokemu zboru sledeči predlog:

„Visoki deželni zbor skleni:

Poročilo deželnega odbora o gospodarstvu na pristavi za vzrejo mladih bikov na Robežu se z zadovoljstvom jemlje v vednost. Deželnemu odboru se naroča z ozirom na to, da je potreba po čistokrvnih plemenjaki še vedno velika in ker je želeti, da se potrebni plemenjaki vzrejajo doma v deželi, da skuša razširiti in spopolniti ta živinorejski vzrejevalni zavod. V to se pooblašča izdati potrebne izdatke, o katerih ima v prihodnjem zasedanju podati posebno poročilo v naknadno odobrenje.“

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite ustati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljna točka:

6. f) Poročilo upravnega odseka o dopisu mestnega magistrata v Ljubljani glede prevzeta deželnega gledališča v last mestne občine ljubljanske (99/pet.).

6. f) Bericht des Verwaltungsausschusses über die Zuschrift des Stadtmagistrates in Laibach wegen Übernahme des Landestheaters ins Eigentum der Stadtgemeinde Laibach (99/Pet.);

je samo pomotoma prišla na dnevni red, ker o tej točki nobenega poročila ni.

Ta točka torej odpade in pride na vrsto nadaljna točka, to je:

6. g) Poročilo upravnega odseka o prošnji društva „Zentral-Komite zur Schaffung einer österr. Luftflotte“ na Dunaju za podporo (100/pet.).

6. g) Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des „Zentralkomitees zur Schaffung einer österr. Luftflotte“ in Wien um Unterstützung (100/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca, da o tej točki poroča!

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Prošnja društva „Zentral-Komite zur Schaffung einer österreichischen Luftflotte“ na Dunaju je sicer finančnega značaja, ker je pa to edina prošnja, katera se je od gospoda deželnega glavarja bila izročila upravnemu odseku, mislim, da z ozirom na posebne razmere tudi ta odsek o njej lahko stavi svoj predlog. Opustil bom obširnejše utemeljevanje stvari, za katero se gre, ker so intencije novoustanovljenega društva, čegar člani domoljubi so si stavili nalogo ustvariti s pomočjo avstrijskih narodov posebno zračno brodovje, gospodom itak znani iz časopisja. Intencija je gotovo važna, vsaj vidimo, kako vse druge države tekmujejo, da bi si osvojile tudi v zraku premoč ena nad drugo, in ustanovitev takega zračnega brodovja bo gotovo v prid in hasek državi, ki ima nalogo braniti našo domovino. Odsek je uvaževal razloge, ki jih navaja društvo v svojej prošnji, ter je sklenil visokemu zboru predlagati:

„Visoki deželni zbor skleni:

Društvu se v to svrhu dovoli prispevek 300 K.“

Deželni glavar:

K besedi ni nihče oglašen, — zato glasujmo! Gospodje, ki ste za predlog upravnega odseka, izvolite ustati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride sedaj še eno poročilo upravnega odseka, katero smo prej izpustili in sicer točka:

6. d) Poročilo upravnega odseka v zadevi letnega poročila deželnega odbora kranjskega (k prilogi 81.).

6. d) Bericht des Verwaltungsausschusses betreffend den Jahresbericht des kranjschen Landesausschusses (zur Beilage 81.).

Prosim gospoda referenta, da poroča v tej zadevi!

Poročevalec dr. Lampe:

Odsek, ki se je bavil z vprašanjem deželno-odborovega letnega poročila, je sklenil sledeče:

„1. Deželni odbor poročaj v deželnem zboru o izvršitvi sklepov deželnega zbora.

2. Deželnemu odboru se naroča, da od časa do časa izda po tvarinah poročila o svojem delovanju.“

Predlagam, da se ta sklep sprejme.

Deželni glavar:

Otvorjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi — debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite ustati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Sedaj bi prišla na vrsto točka:

7. Poročilo imunitetnega odseka o dopisu c. kr. okrajnega sodišča v Ljubljani zaradi izročitve poslanca dr. Ivana Tavčarja za sodno preganjanje (št. XXVII).

7. Bericht des Immunitätsausschusses über Zuschrift des k. k. Bezirksgerichtes in Laibach um Auslieferung des Abgeordneten dr. Ivan Tavčar behufs strafgerichtlicher Verfolgung (3. XXVII).

Ker je pa tozadevna pravda poravnana, zato odpade ta točka.

S tem je rešen ves dnevni red.

Sedaj pride na vrsto nujni predlog gospoda poslanca dr. Novaka in tovarišev, ki se glasi (bere — lieft):

„Deželni zbor skleni:

1. Vsemu neoženjenemu učitelstvu se prizna draginjska doklada in sicer 25 % temeljne plače.

2. Vsemu oženjenemu učitelstvu se prizna poleg dosedanje 25 % draginjske doklade še 15 % doklado, da znašaj ta odslej po 40 % temeljne plače.

3. Draginjska doklada se nakaže vsemu učitelstvu od 1. julija 1912 naprej.

4. Za tekoče leto naj deželni odbor pokrije te izdatke potom kreditne operacije, za l. 1913 pa naj ta izdatek postavi v proračun.

5. Ta draginjska doklada velja do prihodnje stalne regulacije učiteljskih plač, ki pa naj se čimprej izvrši.“

Za utemeljitev nujnosti ima besedo gospod predlagatelj.

Poslanec dr. Novak:

Visoka zbornica! Ni prva prilika, ko se vzamem v tej zbornici za izboljšanje učiteljskih plač. Utemeljeval sem nujnost in potrebo izboljšanja učiteljskih plač že ob raznih prejšnjih prilikah, in kar je takrat bilo nujno, je brez dvoma nujno tudi danes. Če že deželni zbor v sedanjih razmerah v tem oziru ne more skleniti nekaj definitivnega, je pa dolžnost njegova, da vsaj nujnim potom, vsaj začasno dovoli nekako izboljšanje učiteljskih plač. Da je zadeva nujna, izhaja že iz položaja samega, in jaz mislim, da mi te nujnosti ni treba nadalje utemeljevati, tem manj, ker sem to že večkrat storil pri prejšnjih prilikah. Prosim torej samo, da visoka zbornica mojemu predlogu prizna nujnost.

Deželni glavar:

Bomo glasovali o nujnosti.

Gospoda, ki prizna predlogu gospoda poslanca dr. Novaka nujnost, blagovoli naj ustati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Nujnost je odklonjena in s tem je rešena tudi ta zadeva.

Za odgovor na neko interpelacijo se je oglasil k besedi Njega ekselenca gospod deželni predsednik.

C. kr. deželni predsednik ekselenca baron Schwarz:

Na interpelacijo gospodov poslancev dr. Tavčarja, dr. Trillerja in tovarišev glede uradnega postopanja napram državnim uradnikom radi vdeležbe na shodu zaupnikov narodno-napredne stranke čast mi je to-le izjaviti:

Po pojasnilu gospoda dvornega svetnika in finančnega ravnatelja, na katerega se gospodje interpellanti sklicujejo, uvedla se je poizvedba, ali so se res nekateri finančni uradniki udeležili omenjenega shoda. Ta poizvedba se je gospodu finančnemu ravnatelju zdela umestna, ker se je pri tem shodu sprejela resolucija, s katero se izreka vladi in zlasti justični upravi nezaupanje. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Tako občutljiva ne sme biti finančna uprava!“) Zaradi odsotnosti gospoda finančnega ravnatelja mi ni znano, kaj namerava na podlagi rezultata te poizvedbe storiti, oziroma kakšen predlog bo v tej zadevi stavil, vendar se ne obotavljam že sedaj izjaviti, da je udeležba, ako-

ravno pasivna, državnih uradnikov pri sklepanju o takšnih resolucijah popolnoma nedopustna in da bi si dotični uradniki sami imeli neprijetne posledice pripisovati.

Poslanec dr. Triller:

Predlagam, da se o tem odgovoru na interpelacijo otvori debata!

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Triller predlaga, da se o tem odgovoru na interpelacijo otvori debata.

Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim izvolite ustati!

(Zgodi se. — Gefchieht.)

Predlog je odklonjen in s tem je ta zadeva rešena.

Visoka zbornica! Deželni zbor je sedaj za enkrat rešil svoje delo in vsled Najvišje odredbe izrekam, da je deželni zbor vojvodine Kranjske odgođen.

Hoher Landtag! Über Allerhöchsten Auftrag erkläre ich den Landtag des Herzogtums Krain für vertagt.

Konec seje ob 2. uri 5 minut popoldne. — Schluß der Sitzung um 2 Uhr 5 Minuten nachmittags.

Dodatek. — Anhang.

I.

Interpelacija

poslancev Dularja, Jarca, Matjašiča in tovarišev do Njega ekscelence gospoda deželnega predsednika zaradi šikaniranja „Kmečke zveze za novomeški okraj“ od strani organa okrajnega glavarstva v Novem mestu.

Neki uradnik okrajnega glavarstva v Novem mestu je ovadil ves odbor „Kmečke zveze za novomeški okraj“ sodniji, češ, da ni naznanil pravočasno novih udov politični oblasti. Sredi največjega poljskega dela je bilo klicanih 10 doslej nekaznovanih odbornikov v sodnijo in vsak kaznovan radi prestopka zoper društveni zakon z globo 2 K, oziroma 6 ur zavora. Proti tej razsodbi se bo sicer vložil priziv, ker je neutemeljena, a pri vsem so najbolj značilni nagibi, ki so vodili dotičnega uradnika, da je napravil ovadbo in sicer brez vednosti šefa okrajnega glavarstva. V zadnjih letih je praksa glede društvenega zakona jako miša, kar najbolj dokazuje dejstvo, da je vlada sama predložila državnemu zboru nov društveni zakon, ki odpravlja zastarele birokratične odredbe zakona iz l. 1867 in ki ga je ustavni odsek državnega zbora z nekaterimi izpremembami že sprejel. Dotični uradnik pa se je izrazil — kar je docela neverjetno — da ima nalog od deželne vlade, naj postopa strogo proti društvom, zlasti političnim. Mogel pa ni kaj, da ne bi izrazil pred pričami pravega nagiba, češ „če zna Kmečka zveza nagajati, mora tudi paragrafe poznati“. Kmečka zveza je namreč nastopila za ljudstvo n. pr. proti šikaniranju od glavarstva radi oglednih listov. Saj je bil nedavno kaznovan za 20 K oglednik Sterniša iz Vinje vasi, ker je izdal ogledni list za živinče, katero je videl vsak dan,

ne da bi šel ga ogledat v temni hlev. Dotični uradnik očitno nima prav nobenega zmisla za moderno upravo, sicer ne bi postopal na tak način, kakeršen danes nikjer ni več v navadi.

Zato vprašamo Njega ekscelenco:

1. Ali hoče dati preiskati navedena dejstva?
2. Ali hoče odpomoči takemu ozkosrčnemu šikaniranju ljudstva in organizacij od strani organa okrajnega glavarstva v Novem mestu?

V Ljubljani, dne 24. julija 1912.

Dular, Matjašič, Jarc, B. M. Perharc, Hladnik, Kobi, Dimnik, Fr. Demšar, Povše, Vehovec, dr. Zajec, Žitnik, Jaklič, Košak.

II.

Nujni predlog

poslanca dr. Frana Novaka in tovarišev.

Deželni zbor skleni:

1. Vsemu neoženjenemu učiteljstvu se prizna draginjska doklada in sicer 25 % temeljne plače.
2. Vsemu oženjenemu učiteljstvu se prizna poleg dosedanje 25 % draginjske doklade še 15 % doklado, da znašaj ta odslej po 40 % temeljne plače.
3. Draginjska doklada se nakaže vsemu učiteljstvu od 1. julija 1912 naprej.
4. Za tekoče leto naj deželni odbor pokrije te izdatke potom kreditne operacije, za l. 1913 pa naj ta izdatek postavi v proračun.
5. Ta draginjska doklada velja do prihodnje stalne regulacije učiteljskih plač, ki pa naj se čimprej izvrši.

V Ljubljani, dne 24. julija 1912.

Dr. Fr. Novak, dr. Triller, Fr. Višnikar, E. Gangl, Josip Turk, Ciril Pirc, dr. Ivan Tavčar.